

PRAWNOKARNA OCHRONA PRZED NIEUCZCIWĄ KONKURENCJĄ W USTAWIE O ZWALCZANIU NIEUCZCIWEJ KONKURENCJI

Anna Zientara

Wolters Kluwer

PRAWNOKARNA OCHRONA PRZED NIEUCZCIWĄ KONKURENCJĄ W USTAWIE O ZWALCZANIU NIEUCZCIWEJ KONKURENCJI

Anna Zientara

Wolters Kluwer

WARSZAWA 2023

SERIA **MONOGRAFIE**

Publikacja dofinansowana przez Uniwersytet Warszawski

Stan prawny na 20 sierpnia 2023 r.

Recenzent

Prof. dr hab. Ryszard A. Stefański

Wydawczyni

Monika Pawłowska

Redaktorka prowadząca

Dorota Lebedzińska

Opracowanie redakcyjne

Agnieszka Witczak

Projekt okładek serii

Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

prawolubni[♥]

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujemy prawo i własność

Więcej na www.legalnakultura.pl

Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2023

ISBN 978-83-8328-958-8

ISSN 1897-4392

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. +48 728 313 462

e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	11
Wstęp	15
Rozdział 1	
Pojęcie nieuczciwej konkurencji i miejsce prawa służącego zwalczaniu nieuczciwej konkurencji w systemie prawa	23
1. Pojęcie nieuczciwej konkurencji w relacji do pojęcia konkurencji i pojęcia uczciwej konkurencji	23
1.1. Pojęcie konkurencji	23
1.2. Pojęcie uczciwej konkurencji i pojęcie nieuczciwej konkurencji	26
2. Prawo służące zwalczaniu nieuczciwej konkurencji jako jeden z działów prawa konkurencji	30
3. Podsumowanie	34
Rozdział 2	
Kształtowanie się prawnokarnej ochrony przed nieuczciwą konkurencją	37
1. Przepisy dotyczące nieuczciwej konkurencji obowiązujące na ziemiach polskich od 1918 r. do 1926 r.	37
2. Ustawa z 2.08.1926 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji	42
3. Ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji z 1993 r. i zmiany jej przepisów karnych do wejścia w życie ustawy o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym	56

4. Rozdzielenie sfer ochrony ustawą o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym z 2007 r.	64
4.1. Dyrektywa 2005/29/WE o nieuczciwych praktykach handlowych stosowanych przez przedsiębiorców	65
4.1.1. Podstawowe założenia dyrektywy z 2005 r.	65
4.1.2. Pojęcie i rodzaje nieuczciwych praktyk handlowych	68
4.1.3. Czarna lista praktyk i jej znaczenie	69
4.1.4. Sposób implementacji dyrektywy 2005/29/WE w polskim prawie	70
4.2. Zmiany dokonane w ustawie o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji z 1993 r. wynikające z ustawy o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym	76
4.3. Nieuczciwa praktyka rynkowa a czyn nieuczciwej konkurencji	81
4.4. Zasadność uregulowania ochrony konsumentów i przedsiębiorców w dwóch ustawach.....	90
5. Wpływ prawa unijnego na polskie prawo karne służące zwalczaniu nieuczciwej konkurencji	92
5.1. Regulacje dotyczące reklamy.....	93
5.2. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/943	101
6. Podsumowanie.....	110

Rozdział 3

Cywilnoprawna i administracyjnoprawna ochrona

przed nieuczciwą konkurencją	115
1. Odpowiedzialność cywilnoprawna na gruncie ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji	115
1.1. Pojęcie czynu nieuczciwej konkurencji.....	115
1.1.1. Definicja czynu nieuczciwej konkurencji z art. 3 u.z.n.k.	115
1.1.2. Nazwane i nienazwane czyny nieuczciwej konkurencji.....	123
1.1.3. Funkcje art. 3 ust. 1 u.z.n.k	127
1.2. Roszczenia	129

1.3. Legitymacja czynna i legitymacja bierna.....	136
2. Administracyjnoprawna ochrona przed nieuczciwą konkurencją	140
2.1. Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów z 2007 r.	141
2.2. Praktyki naruszające zbiorowe interesy konsumentów.....	143
2.3. Praktyki ograniczające konkurencję.....	146
2.4. Podmioty podlegające odpowiedzialności w sprawach praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów i praktyk ograniczających konkurencję.....	156
2.5. Sankcje za praktyki naruszające zbiorowe interesy konsumentów.....	163
2.5.1. Sankcje administracyjne	164
2.5.2. Sankcje penalne – kary pieniężne	168
2.6. Sankcje w sprawach praktyk ograniczających konkurencję.....	175
2.6.1. Sankcje administracyjne	175
2.6.2. Sankcje penalne – kary pieniężne	176
3. Podsumowanie	182

Rozdział 4

Przestępstwa z ustawy o zwalczaniu nieuczciwej

konkurencji	185
1. Ujawnienie lub wykorzystanie tajemnicy przedsiębiorstwa (art. 23 u.z.n.k.)	185
1.1. Wprowadzenie	185
1.2. Naruszenie tajemnicy przez osobę zobowiązaną do zachowania poufności (art. 23 ust. 1 u.z.n.k.)	187
1.3. Naruszenie tajemnicy po bezprawnym jej uzyskaniu (art. 23 ust. 2 u.z.n.k.)	215
1.4. Naruszenie tajemnicy w związku z postępowaniem sądowym (art. 23 ust. 3 u.z.n.k.)	223
2. Naśladownictwo zewnętrznej postaci produktu (art. 24 u.z.n.k.).....	228

3. Organizowanie systemu sprzedaży lawinowej lub kierowanie takim systemem	250
4. Kary, środki karne, kompensacyjne i przepadek	265
5. Tryb ścigania	271
6. Podsumowanie	273

Rozdział 5

Wykroczenia z ustawy o zwalczaniu nieuczciwej

konkurencji	277
1. Mylne oznaczanie produktów	277
2. Nieuczciwa reklama	287
3. Sprzedaż premiowana	301
4. Rozpowszechnianie nieprawdziwych lub wprowadzających w błąd wiadomości o przedsiębiorstwie	319
5. Kary i środki karne	327
6. Tryb ścigania	328
7. Podsumowanie	330

Rozdział 6

Wpływ bezprawia cywilnoprawnego na zakres odpowiedzialności karnej i wykroczeniowej na gruncie

ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji	333
1. Rodzaje odmienności w opisie deliktu cywilnoprawnego i zachowania zabronionego jako przestępstwo lub wykroczenie	333
2. Problematyka zawarcia w przepisie karnym zakazu zachowania, które nie zostało wskazane w opisie deliktu cywilnoprawnego	338
3. Problematyka braku w przepisie karnym wyłączenia, jakie ustawodawca zastosował w przepisie cywilnoprawnym	342
4. Podsumowanie	351

Rozdział 7

Rozproszenie penalizacji	355
1. Ustawa z 18.07.2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną	355

2. Kodeks karny	360
2.1. Zmowa przetargowa	360
2.2. Korupcja	370
2.3. Korupcja w sektorze prywatnym	372
3. Ustawa z 5.07.2002 r. o ochronie niektórych usług świadczonych drogą elektroniczną opartych lub polegających na dostępie warunkowym	374
4. Ustawa z 9.04.2010 r. o udostępnianiu informacji gospodarczych i wymianie danych gospodarczych	376
5. Odpowiedzialność podmiotów zbiorowych za czyny z ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji	377
6. Podsumowanie	380

Rozdział 8

Zbieg odpowiedzialności karnej i odpowiedzialności

administracyjnej za czyny nieuczciwej konkurencji	383
1. Zakaz podwójnego ukarania za ten sam czyn w wybranych aktach prawnych	384
2. Zasada <i>ne bis in idem</i> w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka	387
3. Zasada <i>ne bis in idem</i> w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości	405
4. Zasada <i>ne bis in idem</i> w orzecznictwie polskiego Trybunału Konstytucyjnego	415
5. Charakter kar pieniężnych nakładanych przez Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów	424
6. Zbieg odpowiedzialności karnej i odpowiedzialności administracyjnej za czyny nieuczciwej konkurencji	430
6.1. Odpowiedzialność osób fizycznych	430
6.1.1. Przedsiębiorcy	430
6.1.2. Osoby zarządzające	439
6.2. Odpowiedzialność podmiotów zbiorowych	440
6.3. Możliwość stosowania zasad ujętych w dziale IVa Kodeksu postępowania administracyjnego	442
6.4. Możliwość uwzględnienia kary pieniężnej przez sąd karny	457
7. Podsumowanie	459

Rozdział 9**Zwalczanie nieuczciwej konkurencji w wybranych****państwach..... 463**

1. Zwalczanie nieuczciwej konkurencji w prawie
niemieckim 463
2. Zwalczanie nieuczciwej konkurencji w prawie
francuskim 480
3. Zwalczanie nieuczciwej konkurencji w prawie czeskim..... 487
4. Podsumowanie 500

Wnioski..... 501**Bibliografia 517****Orzecznictwo 539**

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

- dyrektywa 2005/29/WE – dyrektywa 2005/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 11.05.2005 r. dotycząca nieuczciwych praktyk handlowych stosowanych przez przedsiębiorstwa wobec konsumentów na rynku wewnętrznym oraz zmieniająca dyrektywę Rady 84/450/EWG, dyrektywy 97/7/WE, 98/27/WE i 2002/65/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz rozporządzenie (WE) nr 2006/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady („dyrektywa o nieuczciwych praktykach handlowych”) (Dz.Urz. UE L 149, s. 22)
- dyrektywa 2016/943 – dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/943 z 8.06.2016 r. w sprawie ochrony niejawnego
- EKPC – europejska Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z 4.11.1950 r. (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.)
- GeschGehG – niemiecka ustawa o ochronie tajemnic handlowych – Gesetz zum Schutz von Geschäftsgeheimnissen vom 18. April 2019 (BGBl. I S. 466)
- k.c. – ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2023 r. poz. 1610)
- k.k. – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2022 r. poz. 1138 ze zm.)
- k.k.s. – ustawa z 10.09.1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz.U. z 2023 r. poz. 654 ze zm.)
- Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)

k.p.	– ustawa z 26.06.1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. z 2023 r. poz. 1465)
k.p.a.	– ustawa z 14.06.1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2023 r. poz. 775 ze zm.)
k.p.c.	– ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2023 r. poz. 1550 ze zm.)
k.p.k.	– ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2022 r. poz. 1375 ze zm.)
KPP	– Karta praw podstawowych Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana: Dz.Urz. UE C 202 z 7.06.2016 r., s. 389)
k.p.s.w.	– ustawa z 24.08.2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz.U. z 2022 r. poz. 1124)
k.w.	– ustawa z 20.05.1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz.U. z 2022 r. poz. 2151 ze zm.)
MPPOiP	– Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19.12.1966 r. (Dz.U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167)
pr. przed.	– ustawa z 6.03.2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz.U. z 2023 r. poz. 221 ze zm.)
TFUE	– Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana: Dz.Urz. UE C 202 z 7.06.2016 r., s. 47)
TRIPS	– Porozumienie w sprawie handlowych aspektów praw własności intelektualnej, załącznik do Porozumienia ustanawiającego Światową Organizację Handlu (WTO) (Dz.U. z 1996 r. Nr 32, poz. 143)
TrZ	– Zákon č. 40/2009 Sb. Zákon trestní zákoník (czeski kodeks karny)
u.d.w.	– ustawa z 5.07.2002 r. o ochronie niektórych usług świadczonych drogą elektroniczną opartych lub polegających na dostępie warunkowym (Dz.U. z 2015 r. poz. 1341)
u.o.k.k.	– ustawa z 16.02.2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. z 2021 r. poz. 275 ze zm.)
u.o.p.z.	– ustawa z 28.10.2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary (Dz.U. z 2023 r. poz. 659)
u.p.n.p.r.	– ustawa z 23.08.2007 r. o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym (Dz.U. z 2023 r. poz. 845)

u.ś.u.d.e.	– ustawa z 18.07.2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną (Dz.U. z 2020 r. poz. 344)
u.u.i.g.	– ustawa z 9.04.2010 r. o udostępnianiu informacji gospodarczych i wymianie danych gospodarczych (Dz.U. z 2023 r. poz. 528)
UWG z 2004 r.	– ustawa z 3.07.2004 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji – Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb in der Fassung der Bekanntmachung vom 3.
UWG z 1909 r.	– ustawa z 7.06.1909 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji – Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb), Deutsches Reichsgesetzblatt Band 1909, Nr 31, Seite 499–506
u.z.n.k.	– ustawa z 16.04.1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz.U. z 2022 r. poz. 1233)
u.z.n.k. z 1926 r.	– ustawa z 2.08.1926 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz.U. z 1930 r. Nr 56, poz. 467)

Czasopisma, publikatory, zbiory orzecznictwa

Annales UMCS	– Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska
AUWr.	– Acta Universitatis Wratislaviensis
BGBL	– Bundesgesetzblatt (Federalny Dziennik Ustaw)
CzPKiNP	– Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych
EPS	– Europejski Przegląd Sądowy
iKAR	– internetowy Kwartalnik Antymonopolowy i Regulacyjny
MoP	– Monitor Prawniczy
MPH	– Monitor Prawa Handlowego
NKPK	– Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego
OSA	– Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSNC	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
OSNC-ZD	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna – Zbiór Dodatkowy
OSN(K)	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego (Izba Karna)
OSNKN	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych
OSNKW	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Wojskowa
OSNP	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych
OSP	– Orzecznictwo Sądów Polskich

OTK	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
OTK-A	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, Seria A
PiP	– Państwo i Prawo
PIPWI UJ	– Prace Instytutu Prawa Własności Intelektualnej Uniwersytetu Jagiellońskiego
PiZS	– Praca i Zabezpieczenie Społeczne
PPH	– Przegląd Prawa Handlowego
Prok. i Pr.	– Prokuratura i Prawo
PS	– Przegląd Sądowy
PUG	– Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
RGBL	– Reichsgesetzblatt (Dziennik Ustaw Rzeszy 1871–1945)
RPEiS	– Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
YARS	– Yearbook of Antitrust and Regulatory Studies
ZNUJ PPWI	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Prawa Własności Intelektualnej
ZNUJ PWiOWI	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Wynalazczości i Ochrony Własności Intelektualnej

Inne

ETPC	– Europejski Trybunał Praw Człowieka
SA	– Sąd Apelacyjny
SN	– Sąd Najwyższy
TK	– Trybunał Konstytucyjny
TS	– Trybunał Sprawiedliwości
UOKiK	– Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów

WSTĘP

Celem niniejszej monografii jest ustalenie zakresu odpowiedzialności karnej przewidzianej w ustawie z 16.04.1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji¹ (z włączeniem odpowiedzialności zarówno za przestępstwa, jak i za wykroczenia określone w tej ustawie). W związku z takim wyznaczeniem głównego zadania badawczego opracowanie obejmuje szczegółową analizę przepisów karnych zawartych w tym akcie prawnym, z uwzględnieniem nie tylko ustawowych znamion czynów zabronionych opisanych w poszczególnych przepisach tej ustawy, lecz także ich powiązań z przepisami należącymi do innych gałęzi prawa. Ponadto w związku z wnioskowym trybem ścigania konieczne jest poczynienie ustaleń co do kręgu podmiotów, którym przysługuje przymiot pokrzywdzonego.

Realizacja celu niniejszej pracy wymaga przeprowadzenia wielopłaszczyznowych analiz problematyki odpowiedzialności karnej za czyny nieuczciwej konkurencji, z uwzględnieniem regulacji cywilnoprawnych, administracyjnych oraz unijnych i ich możliwego wpływu na zakres zastosowania przepisów penalnych.

Nie budzi wątpliwości to, że nieuczciwa konkurencja zwalczana jest na podstawie ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji przede wszystkim przy użyciu środków cywilnoprawnych. Tylko niewielka część czynów nieuczciwej konkurencji jest penalizowana jako jednocześnie delikt cywilnoprawny i przestępstwo albo wykroczenie. Przepisy penalne stanowią zatem dodatkowe, obok sankcji cywilnej, instrument

¹ Dz.U. z 2022 r. poz. 1233.

ochrony przed nieuczciwymi zachowaniami podejmowanymi w obrocie gospodarczym. Poznanie zasad odpowiedzialności cywilnej przewidzianej w ustawie o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji pozwoli więc na dokonanie oceny, czy, a jeśli tak, to w jakim stopniu, zakres bezprawności cywilnej wpływa na określenie podstaw odpowiedzialności karnej.

Porównanie przepisów cywilnych i odpowiadających im przepisów statuujących przestępstwa i wykroczenia prowadzi do wniosku, że znacznie się one różnią. W niektórych przepisach cywilnych zawarte są wyłączenia odpowiedzialności – ustawodawca wskazał, że określone zachowania nie stanowią czynu nieuczciwej konkurencji. Tymczasem analogicznego wyłączenia nie zawierają przepisy karne odwołujące się do tych deliktów cywilnoprawnych. Istotne jest zatem rozważenie, czy owo wyłączenie odpowiedzialności za delikt cywilnoprawny może mieć zastosowanie przy określaniu zakresu odpowiedzialności karnej, a jeśli tak, to – przy użyciu jakich instytucji prawa karnego.

Odwołanie do czynów nieuczciwej konkurencji występuje między innymi w ustawie z 16.02.2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów². Artykuł 24 ust. 2 pkt 3 u.o.k.k. stanowi, że praktykami naruszającymi zbiorowe interesy konsumentów są na przykład czyny nieuczciwej konkurencji. Praktyka naruszająca zbiorowe interesy konsumentów stanowi delikt administracyjny, za który, po spełnieniu dodatkowych przesłanek, Prezes UOKiK na podstawie art. 106 ust. 1 pkt 4 u.o.k.k. może nałożyć na przedsiębiorcę karę administracyjną pieniężną w wysokości do 10% obrotu osiągniętego w roku obrotowym poprzedzającym rok nałożenia kary. Oznacza to, że czyny nieuczciwej konkurencji, również te penalizowane jako przestępstwo lub wykroczenie, które są jednocześnie praktyką naruszającą zbiorowe interesy konsumentów, mogą prowadzić do odpowiedzialności administracyjnej i wymierzenia kary pieniężnej. W związku z powyższym konieczne stało się przeanalizowanie problematyki zbiegu podstaw odpowiedzialności karnej i odpowiedzialności administracyjnej w kontekście możliwości podwójnego ukarania za ten sam czyn nieuczciwej konkurencji. Należy rozstrzygnąć, czy dopuszczalna jest odpowiedzialność zarówno karna, jak i administracyjna za

² Dz.U. z 2023 r. poz. 1689.

ten sam czyn nieuczciwej konkurencji, jeżeli czyn ten stanowi jednocześnie przestępstwo i delikt administracyjny (praktykę ograniczającą konkurencję lub naruszającą zbiorowe interesy konsumentów). By odpowiedzieć na to pytanie, w pierwszej kolejności należy ustalić, jaki jest charakter kar pieniężnych nakładanych z tytułu deliktów administracyjnych przez odpowiednie organy w trybie administracyjnym.

Na potrzeby realizacji celu monografii konieczne było również zbadanie tego, jaki wpływ na możliwość stosowania przepisów karnych zawartych w ustawie o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji mają regulacje unijne, w szczególności dyrektywa 2005/29/WE o nieuczciwych praktykach handlowych³. Istotnym zagadnieniem podjętym w pracy jest również znaczenie dokonanego przez polskiego ustawodawcę rozdzielienia sfer ochrony uczciwości na rynku pomiędzy dwa akty prawne – ustawę o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, mającą w założeniu regulować stosunki między przedsiębiorcami, oraz ustawę z 23.08.2007 r. o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym⁴, implementującą dyrektywę 2005/29/WE i dotyczącą relacji przedsiębiorca – konsument.

W opracowaniu zostały poddane analizie również przepisy karne służące zwalczaniu nieuczciwej konkurencji w kilku wybranych państwach europejskich. Analiza uregulowań zagranicznych pozwala zarówno na uchwycenie podobieństw i różnic między poszczególnymi obcymi regulacjami, jak i na porównanie ich z przepisami karnymi ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji.

W piśmiennictwie prawniczym znajdujemy wiele cennych opracowań dotyczących przepisów karnych ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Również komentarze do przepisów karnych tej ustawy cechuje bardzo wysoki poziom merytoryczny. Brakuje jednak aktualnego

³ Dyrektywa 2005/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 11.05.2005 r. dotycząca nieuczciwych praktyk handlowych stosowanych przez przedsiębiorstwa wobec konsumentów na rynku wewnętrznym oraz zmieniająca dyrektywę Rady 84/450/EWG, dyrektywy 97/7/WE, 98/27/WE i 2002/65/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz rozporządzenie (WE) nr 2006/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady („dyrektywa o nieuczciwych praktykach handlowych”), Dz.Urz. UE L 149, s. 22.

⁴ Dz.U. z 2023 r. poz. 845.

opracowania monograficznego poświęconego nie tylko samej wykładni przepisów karnych, ale także ukazującego zagadnienia karnoprawnej ochrony uczciwej konkurencji w szerszym aspekcie. Od wydania opracowania M. Mozgawy *Zwalczanie nieuczciwej konkurencji środkami prawa karnego*⁵ właśnie minęło 25 lat. Od tego czasu doszło do kilku zmian ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji i uchwalenia ustawy o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym, co znacznie zmieniło stan prawny. Założeniem niniejszej publikacji jest zatem wypełnienie tej luki poprzez przekazanie Czytelnikom opracowania prezentującego aktualny stan prawny.

W monografii przyjęto trzy hipotezy badawcze.

Pierwsza z nich zakłada, że rozdzielenie sfer ochrony uczciwości na rynku na relacje przedsiębiorców z przedsiębiorcami i przedsiębiorców z konsumentami nie do końca się powiodło. W rzeczywistości nie doszło zatem do całkowitego rozdzielenia uregulowań, czego przyczyną było zarówno niedopracowanie uregulowań mających doprowadzić do tego rozdzielenia, jak i istnienie czynów, których specyfika polega na niedającym się rozdzielić spleceniu naruszeń interesów zarówno innych przedsiębiorców, jak i konsumentów.

Druga hipoteza wiąże się z przyjętym przez twórców ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji założeniem jej kompleksowego charakteru polegającego na połączeniu w tej ustawie z jednej strony przepisów cywilnoprawnych, a z drugiej – statuujących przestępstwa lub wykroczenia. W tym przypadku przyjęta przeze mnie hipoteza zakłada, że to nadanie ustawie o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji kompleksowego charakteru, które mogło stać się ułatwieniem dla zsynchronizowania uregulowań należących do różnych gałęzi prawa, nie zostało należycie dopracowane, co powoduje liczne spory interpretacyjne.

Trzecia hipoteza zakłada, że współistnieniu w polskim prawie służącym zwalczaniu nieuczciwych zachowań w obrocie gospodarczym różnych

⁵ M. Mozgawa, *Zwalczanie nieuczciwej konkurencji środkami prawa karnego*, Gdańsk 1997.

podstaw odpowiedzialności penalnej, w szczególności istnieniu podstaw stosowania kar za przestępstwa i wykroczenia oraz podstaw stosowania kar pieniężnych za delikty administracyjne, nie towarzyszy stworzenie jasnych i skutecznych prawnych zabezpieczeń przed naruszeniem zasady *ne bis in idem* i zasady proporcjonalności.

Każda z powyżej przedstawionych hipotez zostanie poddana w pracy analizie mającej na celu weryfikację ich prawdziwości.

Główną płaszczyzną badawczą niniejszego opracowania jest prawo karne materialne. Z uwagi na wskazane wyżej cele badawcze badania objęły także wybrane przepisy administracyjne ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów oraz przepisy cywilne ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. W zakresie analizy problematyki *ne bis in idem* konieczne było przeprowadzenie analizy wybranych przepisów aktów prawa międzynarodowego i unijnego. Analizie poddano także przepisy karne służące zwalczaniu nieuczciwej konkurencji w Niemczech, we Francji i w Czechach.

Główną metodą badawczą wykorzystaną w tym opracowaniu jest metoda formalno-dogmatyczna, zwana także metodą logiczno-językową. Przy jej użyciu dokonano analizy obecnie obowiązujących przepisów karnych, cywilnych i administracyjnych. Pozwoliło to na uporządkowanie ich znaczenia oraz podjęcie próby odpowiedzi na pytanie o to, czy przepisy karne ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji są przydatne do realizacji celów, jakie stawia im ustawodawca w zakresie ochrony przed nieuczciwą konkurencją. Metoda logiczno-językowa została także wykorzystana do analizy unijnych aktów prawnych oraz przepisów statuujących zakaz *ne bis in idem*.

W pracy wykorzystano także metodę historycznej analizy prawa. Wiedza o rozwoju danej instytucji przyczynia się bowiem do pełniejszego jej zrozumienia.

W opracowaniu posłużono się również metodą prawnoporównawczą, aby ukazać podobieństwa i różnice co do zakresu kryminalizacji nieuczciwych zachowań przedsiębiorców w wybranych państwach.

Praca zawiera analizę orzecznictwa sądów krajowych, Trybunału Sprawiedliwości oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Na potrzeby niniejszego opracowania przebadano także wybrane decyzje Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów oraz orzeczenia Krajowej Izby Odwoławczej.

Monografia składa się ze wstępu, dziewięciu rozdziałów i wniosków.

Rozdział 1 poświęcono zagadnieniom wstępnym. Wyjaśniono w nim pojęcie konkurencji oraz przedstawiono prawo służące zwalczaniu nieuczciwej konkurencji jako jeden z działów prawa konkurencji.

W rozdziale 2 zostało ukazane kształtowanie się prawnokarnej ochrony przed nieuczciwą konkurencją. Przedstawiono w nim rys historyczny przepisów służących zwalczaniu nieuczciwej konkurencji od odzyskania niepodległości w 1918 r. do uchwalenia ustawy z 1993 r. oraz omówiono fundamentalne zmiany, jakie w systemie zwalczania nieuczciwej konkurencji wprowadziła ustawa o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym. W rozdziale tym zawarto również opis wybranych regulacji unijnych, które miały wpływ na polskie przepisy karne związane ze zwalczaniem nieuczciwej konkurencji.

Z uwagi na zasadę subsydiarności prawa karnego oraz fakt, że nieuczciwa konkurencja zwalczana jest przede wszystkim środkami prawa cywilnego w rozdziale 3 zaprezentowano podstawowe zasady odpowiedzialności cywilnoprawnej. Przedstawiono definicję pojęcia czynu nieuczciwej konkurencji zawartego w art. 3 u.z.n.k. i funkcje tego przepisu. Pozwoliło to na określenie granic odpowiedzialności cywilnoprawnej i poczynienie rozważań dotyczących wpływu bezprawia cywilnego na zakres odpowiedzialności karnej i wykroczeniowej na gruncie ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Z uwagi na to, że ustawodawca przewidział odpowiedzialność administracyjną za praktyki naruszające zbiorowe interesy konsumentów oparte między innymi na czynach nieuczciwej konkurencji, rozdział ten obejmuje także zakres przedmiotowy i podmiotowy ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów oraz sankcje w niej przewidziane. Stanowi on wprowadzenie do głównej tematyki opracowania, tj. analizy dogmatycznej przepisów usta-

wy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji statuujących przestępstwa i wykroczenia, która została zawarta w rozdziałach 4 i 5. Umieszczenie rozdziałów zawierających analizę przepisów karnych ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji za rozdziałem dotyczącym odpowiedzialności cywilnej i administracyjnej związane było z koniecznością przedstawienia problemów związanych z pojęciem czynu nieuczciwej konkurencji przed przystąpieniem do problematyki karnoprawnej ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Dzięki takiemu zabiegowi możliwe było zaprezentowanie rozważań związanych z analizą przepisów ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji statuujących przestępstwa i wykroczenia z odwołaniem się do już wcześniej poczynionych uwag dotyczących definicji czynu nieuczciwej konkurencji, zamiast przedstawiania problematyki cywilnoprawnej w ramach analizy karnej, co sprzyja klarowności wyводу.

W rozdziale 6, po przeanalizowaniu zakresu odpowiedzialności cywilnoprawnej i karnej za czyny nieuczciwej konkurencji, przedstawione zostały rozważania dotyczące wpływu regulacji cywilnych na zakres odpowiedzialności karnej i wykroczeniowej.

W celu całościowego ukazania zakresu kryminalizacji powiązanej z prawem zwalczania nieuczciwej konkurencji w rozdziale 7 syntetycznie omówiono wybrane przepisy karne umiejscowione poza ustawą o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, które są powiązane z regulacją zawartą w tej ustawie. Rozproszenie uregulowań penalnych jest bowiem jedną z cech prawa służącego zwalczaniu nieuczciwej konkurencji.

Rozdział 8 poświęcono problematyce możliwości podwójnego karania za czyny nieuczciwej konkurencji. Analiza zawarta we wcześniejszych rozdziałach pozwoliła wyodrębnić przypadki, w których określone zachowanie stanowiące czyn nieuczciwej konkurencji może zostać zakwalifikowane jako podstawa zarówno do wymierzenia kary administracyjnej, jak i do orzeczenia kary za przestępstwo lub wykroczenie. W rozdziale tym przeanalizowano zatem przepisy statuujące zasadę *ne bis in idem* i zasadę proporcjonalności, a także orzecznictwo polskiego Trybunału Konstytucyjnego, Trybunału Sprawiedliwości oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Konieczne było również

zastanowienie się nad charakterem sankcji administracyjnych wskazanych w ustawie o ochronie konkurencji i konsumentów – nad tym, czy mają one charakter karny (represyjny). Pozwoliło to na ustalenie, czy zakaz wielokrotnego karania tego samego podmiotu za ten sam czyn znajduje zastosowanie na gruncie odpowiedzialności za czyny nieuczciwej konkurencji.

Ostatni rozdział został poświęcony uregulowaniom prawnokarnym służącym zwalczaniu nieuczciwej konkurencji w Niemczech, we Francji i w Czechach.

W zakończeniu dokonano podsumowania wniosków płynących z wcześniejszych rozważań i zamieszczono propozycje zmian legislacyjnych.

Autorka pragnie złożyć podziękowania prof. dr hab. Małgorzacie Król-Bogomilskiej za wsparcie okazywane przez cały czas pisanie monografii i cenne wskazówki merytoryczne. Dziękuję również dr hab. Magdalenie Błaszczuk i prof. INP PAN dr. hab. Grzegorzowi Maternie za lekturę pracy i interesujące spostrzeżenia. Szczególne podziękowania składam recenzentowi wydawniczemu, prof. dr. hab. Ryszardowi A. Stefańskiemu za cenne uwagi, które niewątpliwie pomogły mi ulepszyć niniejsze opracowanie.

Rozdział 1

POJĘCIE NIEUCZCIWEJ KONKURENCJI I MIEJSCE PRAWA SŁUŻĄCEGO ZWALCZANIU NIEUCZCIWEJ KONKURENCJI W SYSTEMIE PRAWA

1. Pojęcie nieuczciwej konkurencji w relacji do pojęcia konkurencji i pojęcia uczciwej konkurencji

Aby właściwie zinterpretować przedmiot ochrony przepisów karnych zawartych w ustawie o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji należy odnieść się do znaczenia pojęcia nieuczciwej konkurencji. Wymaga to określenia, czym jest konkurencja, a następnie – co oznacza określenie „uczciwa konkurencja”, oraz ustalenie, kiedy jest ona nieuczciwa.

1.1. Pojęcie konkurencji

Pojęcie konkurencji nie zostało zdefiniowane ani w ustawie o ochronie konkurencji i konsumentów, ani w ustawie o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, ani w żadnym innym akcie prawnym.

Według słownika słowo „konkurencja” ma trzy znaczenia. Według pierwszego z nich jest to „rywalizacja, współzawodnictwo między oso-

bami lub grupami dążącymi do tego samego celu”¹. Drugie podane znaczenie oznaczone zostało jako odnoszące się do ekonomii. Według niego jest to „rywalizacja producentów, handlowców o pozyskanie klientów, rynków zbytu itp.; także: placówka handlowa, przemysłowa rywalizująca z innymi o klientów”². Trzecie znaczenie to „dyscyplina sportu”³. W związku z tematem pracy dotyczącym konkurencji w działalności gospodarczej najtrafniejsze jest drugie ze znaczeń zawartych w słowniku.

Analogiczne pojęcie konkurencji przyjął Sąd Najwyższy w wyroku z 20.05.1991 r.⁴, stwierdzając, że „konkurencja gospodarcza rozumiana jako zespół środków i czynników mających ukazać atrakcyjność i siłę przedsiębiorstwa jest nieodłącznym elementem wolności handlowej i przemysłowej w warunkach gospodarki rynkowej. Jednakże nie wszystkie środki użyte w celu poparcia własnych dążeń w walce o rozszerzenie kręgu odbiorców dla sprzedawanych (produkowanych) towarów okazują się – w świetle obowiązujących przepisów – dozwolonymi. W szczególności zakazane są wszelkie działania mogące w jakikolwiek sposób powodować pomyłkę co do przedsiębiorstwa, wyrobu lub działalności przemysłowej czy handlowej konkurenta”.

Jak słusznie zauważył Sąd Najwyższy, konkurencja związana jest z gospodarką wolnorynkową, której charakterystyczną cechą jest rywalizacja przedsiębiorców dążących do osiągnięcia tego samego celu, jakim jest osiąganie zysku i zwiększanie liczby klientów. Z uwagi na ograniczoną liczbę możliwych odbiorców towarów i usług poszerzenie kręgu klientów przez jednego z przedsiębiorców odbywa się kosztem innego przedsiębiorcy, który klientów tych traci. Zatem konkurencja oznacza, że niektóre podmioty będą doznawały uszczerbku⁵. Jednocześnie na skutek rywalizacji i wyeliminowania z rynku przedsiębiorców, którzy

¹ E. Dereń, E. Polański, *Wielki słownik języka polskiego*, red. E. Polański, Kraków 2012, s. 355.

² E. Dereń, E. Polański, *Wielki...*, s. 355.

³ E. Dereń, E. Polański, *Wielki...*, s. 355.

⁴ II CR 445/90, LEX nr 1133986.

⁵ D. Miąsik, *Stosunek prawa ochrony konkurencji do prawa własności intelektualnej*, Warszawa 2012, s. 34.

nie nadążają za zmianami, podmioty najlepiej sobie radzące zmierzają do osiągnięcia pozycji monopolistycznej.

Konkurencja wymusza na przedsiębiorcach walkę o klienta poprzez obniżanie cen i podejmowanie działań innowacyjnych, co prowadzi do zmniejszenia zysku. W związku z tym zdarza się, że przedsiębiorcy podejmują różne zachowania zmierzające do ograniczenia konkurencji, między innymi poprzez ustalanie cen minimalnych, podział rynku itp.⁶

Konkurencja ma wiele funkcji. Prowadzi do optymalizacji rozdzielania zasobów (funkcja alokacyjna), przepływu towarów według preferencji nabywców, a nie decyzji politycznych (funkcja sterownicza), zapewnia dostosowanie oferty przedsiębiorców do zmieniających się potrzeb nabywców (funkcja dostosowawcza). Z kolei w ramach funkcji innowacyjnej konkurencja wymusza na konkurujących ze sobą przedsiębiorcach dokonywanie ulepszeń, czyli prowadzi do postępu techniczno-organizacyjnego. Wyróżnia się również funkcję regulacyjną, czyli zapewnienie podziału dochodów między przedsiębiorcami według kryterium wydajności, a nie siły ekonomicznej⁷.

Jak stwierdził Sąd Najwyższy w wyroku z 11.08.2004 r.⁸: „Konkurencja jest korzystnym czynnikiem gospodarczym, zapewniającym postęp i racjonalizację kosztów, a w rezultacie także obniżenie cen produktów”. Nazywana jest ona często kołem zamachowym gospodarki, z uwagi na to, że przyczynia się do rozwoju gospodarczego. Dzięki konkurencji zwiększa się jakość towarów oraz usług i zmniejsza ich cena. Rywalizacja między przedsiębiorcami jest zatem korzystna dla konsumentów. Podkreślił to Sąd Najwyższy w wyroku z 19.10.2006 r.⁹, wskazując, że „pod pojęciem konkurencji należy rozumieć proces rywalizacji niezależnych przedsiębiorstw, który prowadzi do podniesienia poziomu dobrobytu konsumentów”.

⁶ S. Gronowski, *Polskie prawo antymonopolowe. Zarys wykładu*, Warszawa 1998, s. 21.

⁷ Na temat funkcji zob.: D. Miąsik, *Stosunek...*, s. 33; S. Gronowski, *Polskie...*, s. 39–40.

⁸ II CK 487/03, LEX nr 176100.

⁹ III SK 15/06, OSNP 2007/21–22, poz. 337.

Zapewnieniu istnienia konkurencji służą przepisy ograniczające możliwość zawierania porozumień ograniczających konkurencję, nadużywania pozycji dominującej, koncentracji czy regulujące udzielanie pomocy publicznej przedsiębiorcom.

Ponadto rywalizacja przedsiębiorców ma być uczciwa, tj. niedopuszczalne jest podejmowanie zachowań niezgodnych z prawem lub dobrymi obyczajami.

1.2. Pojęcie uczciwej konkurencji i pojęcie nieuczciwej konkurencji

Według Autorów *Wielkiego słownika języka polskiego* „uczciwość” to „godne zachowanie wynikające z poczucia obowiązku, szczerości, prawdomówności; bycie uczciwym”¹⁰. Nieuczciwość to odwrotność uczciwości. Jednakże pojęcie nieuczciwej konkurencji na gruncie ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji jest szersze niż wynikałoby to ze słownikowego znaczenia słowa „nieuczciwość”. W ustawie tej jest ono bowiem ściśle powiązane z pojęciem czynu nieuczciwej konkurencji” zdefiniowanym w art. 3 ust. 1 u.z.n.k. Zgodnie z tym przepisem czynem nieuczciwej konkurencji jest działanie sprzeczne z prawem lub dobrymi obyczajami, jeżeli zagraża lub narusza interes innego przedsiębiorcy lub klienta. Z uwagi na użycie funktora „lub” należy przyjąć, że mogą istnieć trzy różne sytuacje:

- 1) zachowanie sprzeczne z dobrymi obyczajami, ale nienaruszające przepisów,
- 2) zachowanie sprzeczne zarówno z dobrymi obyczajami, jak i z prawem,
- 3) zachowanie sprzeczne z określonym przepisem, ale nienaruszające dobrych obyczajów¹¹.

¹⁰ E. Dereń, E. Polański, *Wielki...*, s. 857.

¹¹ Na to, że zachowanie sprzeczne z przepisem nie musi być niezgodne z dobrymi obyczajami, zwracali uwagę już A. Kraus i F. Zoll – A. Kraus, F. Zoll, *Polska ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji z objaśnieniami*, Poznań 1929, s. 173. Tak też uważa M. Kępiński – M. Kępiński, *Problemy ogólne nowej ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji*, RPEiS 1994/2, s. 7.

Słusznie zatem twierdzą J. Szwaja i A. Kubiak-Cyrul, że pojęcie czynu nieuczciwej konkurencji to termin techniczny, który oprócz zachowań niezgodnych z zasadami etyki obejmuje także takie czyny, które nie są nieuczciwe w potocznym znaczeniu tego słowa, na przykład zachowania polegające na naruszeniu ustawowych regulacji dotyczących reklamowania niektórych towarów¹².

Przy czym należy zawrócić uwagę, że w ustawie o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji z 1926 r. dobre obyczaje związane były z uczciwością kupiecką¹³. Służyło to podkreśleniu, że chodzi o dobre obyczaje w obrocie gospodarczym¹⁴. W obecnej ustawie takiego wskazania nie ma. Tradycyjnie przyjmowano, że dobre obyczaje obejmują oceny moralno-etyczne rozumiane obiektywnie. W komentarzu do ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji z 1926 r. czytamy: „Dobre obyczaje są przeto wskazówką postępowania, istniejącą obiektywnie w poczuciu etycznym społeczeństwa (względnie, o ile idzie o uczciwość kupiecką, w poczuciu kół kupieckich). Za miarę tych wymagań etycznych bierze się przeciętny poziom moralny, właściwy godziwemu życiu zarobkowemu i gospodarczemu. Nie mogą przeto decydować o granicach dobrych obyczajów poglądy ludzi o szczególnie idealistycznym lub niekupieckim sposobie myślenia (n. p. zdolnych do poświęcania własnej godziwej korzyści na rzecz interesów swych bliźnich). Tak samo jednak z drugiej strony praktyki, widocznie nieetyczne, choćby zakorzeniły i rozpowszechniły się w pewnych sferach, nie mogą przez ten zwyczaj być uznane za mieszczące się w granicach dobrych obyczajów. Wobec tego, że ocena, czy dane

¹² J. Szwaja, A. Kubiak-Cyrul [w:] *Ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Komentarz*, red. J. Szwaja, Warszawa 2019, s. 10.

¹³ Artykuł 3 u.z.n.k. z 1926 r. stanowił: „Kto poza przypadkami art. 1 i 2 szkodzi przedsiębiorcy przez czyny, sprzeczne z obowiązującymi przepisami albo z dobrymi obyczajami (uczciwością kupiecką), jako to przez podawanie nieprawdziwych wiadomości o przedsiębiorstwie, przez podmawianie dla celów konkurencyjnych jego organów do niewypełniania obowiązków służbowych, przez wyjawianie tajemnic przedsiębiorstwa technicznych lub handlowych i t. p., winien zaniechać tych czynów, w razie winy wynagrodzić szkodę pokrzywdzonemu i ewentualnie dać mu zadośćuczynienie. Roszczenia te podlegają przepisom art. 1°. Pisownia oryginalna.

¹⁴ J. Szwaja, K. Jasińska [w:] *Ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Komentarz*, red. J. Szwaja, Warszawa 2019, s. 161.

działanie obraża dobre obyczaje, zależy od czynników obiektywnych, obojętną jest w zasadzie rzeczą, co sam działający sądzi o tej kwestii”¹⁵.

Obecnie w literaturze przeważa podejście ekonomiczno-funkcjonalne. Zgodnie z tym poglądem nie stosuje się odwołań do poglądów przeciętnego uczciwego człowieka, ale kryterium stanowi „zapewnienie niezakłóconego funkcjonowania konkurencji przez rzetelne i niezafałszowane współzawodnictwo jakością, ceną i innymi pożądanymi przez klientów cechami oferowanych towarów i usług”¹⁶. Słusznie zwracają uwagę J. Szwaja i K. Jasińska, że w większości przypadków posłużenie się kryterium ekonomiczno-funkcjonalnym prowadzi do takiego samego wyniku, jaki da kryterium moralno-etyczne¹⁷.

W literaturze podkreśla się, że ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji nie wymaga, aby sprawca pozostawał w stosunku konkurencji z przedsiębiorcą, którego interes został zagrożony lub naruszony¹⁸. Rzeczywiście obecnie obowiązująca ustawa takiego obowiązku literalnie nie wprowadza. Inaczej to wyglądało na gruncie ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji z 1926 r. Przedwojenna ustawa w art. 1 i 2 wskazywała na konieczność wystąpienia takiego obowiązku, gdyż w art. 1 mowa była o konkurencie, a w art. 2 występował termin „przedsiębiorstwo konkurencyjne”. Wymogu takiego jednak nie było w art. 3 u.z.n.k.

¹⁵ A. Kraus, F. Zoll, *Polska...*, s. 171. Pisownia oryginalna.

¹⁶ E. Nowińska [w:] E. Nowińska, K. Szczepanowska-Kozłowska, *Ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Komentarz*, Warszawa 2022, s. 88. Tak też: J. Szwaja, K. Jasińska [w:] *Ustawa...*, red. J. Szwaja, s. 163.

¹⁷ J. Szwaja, K. Jasińska [w:] *Ustawa...*, red. J. Szwaja, s. 163–164.

¹⁸ E. Nowińska [w:] E. Nowińska, K. Szczepanowska-Kozłowska, *Ustawa...*, 2022, s. 74; M. Sieradzka [w:] *Ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Komentarz*, red. M. Zdyb, M. Sieradzka, Warszawa 2016, s. 44–46. W literaturze wyrażony został pogląd, że ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji nie wymaga zaistnienia konkretnego stosunku konkurencji rozumianego jako konkurowanie na rynku o tę samą klientelę. Jest to natomiast stosunek abstrakcyjny związany z naruszeniem lub zagrożeniem interesu innego przedsiębiorcy lub klienta – R. Kasprzyk, B. Pietrzak, *Abstrakcyjny stosunek konkurencji*, „Palestra” 1994/11, s. 26. Szczegółowo ewolucję poglądów opisują: B. Gadek, *Generalna klauzula odpowiedzialności za czyn nieuczciwej konkurencji (art. 3 u.z.n.k.)*, PIPWI UJ 2003/85, s. 106–126 oraz B. Giesen [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 15, *Prawo konkurencji*, red. M. Kępiński, Warszawa 2014, s. 67–74.

z 1926 r. Przyjmowano zatem, że czyn z art. 3 może zostać popełniony nie tylko przez konkurenta poszkodowanego¹⁹.

Słusznie zauważa A. Tischner, że na gruncie obecnie obowiązującej ustawy przy wielu czynach nieuczciwej konkurencji istnienie stosunku konkurencji jest istotnym elementem oceny, czy doszło do nazwanego czynu nieuczciwej konkurencji²⁰. Aby zaistniało zagrożenie lub naruszenie interesów innego przedsiębiorcy, często konieczne jest działanie obu przedsiębiorców – sprawcy deliktu oraz poszkodowanego – na tym samym rynku. Jako przykłady takich czynów można podać naśladownictwo zewnętrznej postaci produktu czy zastosowanie niedozwolonej reklamy porównawczej²¹.

Wyrażany jest także pogląd odmienny, wskazujący na istnienie stosunku konkurencji jako przesłanki stosowania ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Takie stanowisko zajął Sąd Apelacyjny w Katowicach w wyroku z 22.11.2000 r.²², stwierdzając, że „dyspozycją art. 3 ust. 1 ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji objęte są bowiem tylko te czyny sprzeczne z dobrymi obyczajami, które zagrażają lub naruszają interes innego przedsiębiorcy, przy czym nie należy zapominać o tym, że ustawa reguluje zapobieganie i zwalczanie nieuczciwej konkurencji w działalności gospodarczej (art. 1 ustawy), co oznacza, iż przepisy tej ustawy znajdują zastosowanie w stosunkach między konkurującymi ze sobą na rynku przedsiębiorcami”. Analogicznie stwierdził między innymi Sąd Apelacyjny w Lublinie w wyroku z 27.05.1999 r.²³ Przekonanie

¹⁹ A. Krauss, F. Zoll, *Polska...*, s. 166.

²⁰ A. Tischner [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 15, *Prawo konkurencji*, red. M. Kępiński, Warszawa 2014, s. 96.

²¹ E. Nowińska, M. du Vall, *Ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 38.

²² I ACa 688/00, OSA 2001/5, poz. 28.

²³ I ACa 147/99, OSA 2000/3, poz. 11. W uzasadnieniu tego wyroku sąd stwierdził, że: „Ustawa z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz.U. Nr 47, poz. 211 ze zm.) nie zawiera definicji terminu «działanie konkurencyjne». Z określającego ramy przedmiotowe tej ustawy przepisu art. 1 można wyprowadzić wniosek, iż przez pojęcie «działanie konkurencyjne» należy rozumieć działanie podejmowane w związku z uczestnictwem w grze rynkowej, polegającej na osiągnięciu jak największych korzyści ze sprzedaży towarów. Warunkiem koniecznym jest więc to, żeby dwa

o tym, że konieczną przesłanką odpowiedzialności za czyn nieuczciwej konkurencji jest istnienie stosunku konkurencji między nieuczciwym przedsiębiorcą a poszkodowanym wyraża także B. Gadek²⁴. Autorka ta wskazuje między innymi, że eliminacja przesłanki dotyczącej istnienia stosunku konkurencji grozi zatarciem granicy między odpowiedzialnością deliktową na podstawie Kodeksu cywilnego a odpowiedzialnością z ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji²⁵. Odrzuca ona jednak wymóg tożsamości branży, w jakiej działają te podmioty²⁶.

2. Prawo służące zwalczaniu nieuczciwej konkurencji jako jeden z działów prawa konkurencji

Prawo dotyczące konkurencji zwykle dzieli się na trzy działy: prawo ochrony konkurencji, prawo pomocy publicznej oraz prawo służące zwalczaniu nieuczciwej konkurencji²⁷.

Pierwszy z nich obejmuje regulacje prawne mające służyć zapewnieniu istnienia konkurencji. Nazywane jest ono prawem ochrony konkurencji, prawem antytrustowym lub prawem antymonopolowym. W polskim prawie znajduje się ono przede wszystkim w ustawie z 16.02.2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów, a gdy chodzi o prawo unijne – w tytule VII części trzeciej Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, a w szczególności w art. 101 i 102 TFUE. Są to przepisy zakazujące

lub więcej towarów konkurowało ze sobą, a więc znalazło się w obrocie rozumianym jako ruch towarów realizowany przez akty kupna-sprzedaży, bądź co najmniej poprzez ofertę sprzedaży. Jeżeli okaże się, że działanie określonego podmiotu nie ma charakteru działania konkurencyjnego w wyżej podanym znaczeniu, to tym samym wyłączona jest z góry możliwość zastosowania środków prawnych przewidzianych w art. 18 ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji”.

²⁴ B. Gadek, *Generalna...*, s. 123–126.

²⁵ B. Gadek, *Generalna...*, s. 124.

²⁶ B. Gadek, *Generalna...*, s. 125.

²⁷ M. Król-Bogomilska, *Penalizacja naruszeń prawa konkurencji w polskim systemie prawa – monolit czy hybryda?* [w:] *Państwo prawa i prawo karne. Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla*, red. P. Kardas, T. Sroka, W. Wróbel, Warszawa 2012, s. 1195.

zawierania przez przedsiębiorców określonych porozumień. Obejmują one zarówno zakaz praktyk w postaci porozumień ograniczających konkurencję, tj. porozumień horyzontalnych (karteli) zawieranych między konkurentami, jak i porozumień wertykalnych, czyli porozumień pionowych zawieranych między przedsiębiorcami na różnych szczeblach obrotu. Ponadto zapewnieniu konkurencji na rynku służą przepisy zakazujące nadużywania pozycji dominującej. Istotne znaczenie dla ochrony konkurencji mają również przepisy nakazujące uzyskanie przez przedsiębiorców zgody określonego organu krajowego (w Polsce Prezesa UOKiK) albo Komisji na dokonanie określonych koncentracji.

Do prawa konkurencji zaliczane są również uregulowania wprowadzające ograniczenia związane z udzielaniem pomocy publicznej. Prawo pomocy publicznej bywa postrzegane jako odrębny dział prawa konkurencji²⁸ albo jako element prawa ochrony konkurencji²⁹.

Prawo służące zwalczaniu nieuczciwej konkurencji to kolejny dział prawa konkurencji. O ile prawo ochrony konkurencji skierowane jest co do zasady do większych przedsiębiorców (zob. wyłączenia z art. 7 u.o.k.k. czy wymagane obroty przedsiębiorców uczestniczących w koncentracji z art. 13 u.o.k.k.) i służy zapewnieniu istnienia niezakłóconej konkurencji, o tyle prawo zwalczania nieuczciwej konkurencji dotyczy wszystkich przedsiębiorców i jego celem jest zapewnienie, aby istniejąca konkurencja była uczciwa.

Podstawą zwalczania nieuczciwej konkurencji są przede wszystkim uregulowania zawarte w ustawie o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Przez wiele lat od czasu jej uchwalenia ustawa ta służyła ochronie zarówno interesów przedsiębiorców, jak i interesów konsumentów. W 2007 r., implementując dyrektywę o nieuczciwych praktykach handlowych, ustawodawca doprowadził do rozdzielenia ochrony przedsiębiorców i ochrony konsumentów przed nieuczciwymi praktykami przedsiębior-

²⁸ Tak np.: M. Materna, *Pojęcie przedsiębiorcy w polskim i europejskim prawie ochrony konkurencji*, Warszawa 2009, s. 25; M. Król-Bogomilska, *Penalizacja...*, s. 1195.

²⁹ Tak np. M. Kępiński [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 15, *Prawo konkurencji*, red. M. Kępiński, Warszawa 2014, s. 9.

ców. W założeniu ustawodawcy zwalczaniu nieuczciwości w relacji B2B miała służyć ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, a w relacjach B2C – ustawa o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym.

Obie te ustawy dopełniają się. Pośród czynów nieuczciwej konkurencji – pomimo że wymierzone są bezpośrednio przeciwko innemu przedsiębiorcy – wiele jest takich, które naruszają również interesy konsumentów. Na przykład kopiowanie zewnętrznej postaci produktu stanowi nieuczciwe zdobywanie cudzej klienteli, ale jednocześnie wprowadza w błąd konsumentów, którzy nabywają inny produkt (podróbkę) niż towar, jaki chcieli nabyć (oryginał). Podobnie nieuczciwe praktyki rynkowe szkodzą nie tylko konsumentom, ale także przedsiębiorcom działającym uczciwie, ponieważ odbierają im klientów.

Prawo ochrony konkurencji i prawo służące zwalczaniu nieuczciwej konkurencji są ze sobą powiązane. Jedną z przesłanek uznania zachowania za czyn nieuczciwej konkurencji, zgodnie z art. 3 ust. 1 u.z.n.k., jest niezgodność tego zachowania z prawem. A zawieranie porozumień zakazanych przez ustawę o ochronie konkurencji i konsumentów czy nadużywanie pozycji dominującej jest zachowaniem bezprawnym. W związku z powyższym od dawna podnoszono w literaturze, że istnieje możliwość kwalifikacji praktyki ograniczającej konkurencję jako czynu nieuczciwej konkurencji³⁰. Związek między ustawą o ochronie konkurencji i konsumentów i ustawą o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji widoczny był w szczególności w art. 15 u.z.n.k., który statuował czyn nieuczciwej konkurencji polegający na utrudnianiu innym przedsiębiorcom dostępu do rynku³¹.

³⁰ Tak np.: A. Jurkowska-Gomułka, *Publiczne i prywatne egzekwowanie zakazów praktyk ograniczających konkurencję*, Warszawa 2013, s. 132; P. Podrecki, *Stosunek ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji do ustawy o przeciwdziałaniu praktykom monopolistycznym*, PPH 1994/12, s. 23.

³¹ J. Sroczyński, M. Mioduszewski [w:] *Ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Komentarz*, red. M. Zdyb, M. Sieradzka, Warszawa 2016, s. 626–627; T. Skoczny, M. Bernatt [w:] *Ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Komentarz*, red. J. Szwaja, Warszawa 2019, s. 556–557; E. Nowińska [w:] E. Nowińska, K. Szczepanowska-Kozłowska, *Ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. komentarz*, Warszawa 2018, s. 304 i 312; P. Podrecki, *Naruszenie zakazu praktyk ograniczających konkurencję – kilka uwag na podstawie art. 15c ZNKU* [w:] *In varietate concordia. Księga jubileuszowa Profesora*

Obecnie powiązanie między ustawą o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji a ustawą o ochronie konkurencji i konsumentów jest jeszcze wyraźniejsze. Ustawą z 11.08.2021 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw³² do ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji dodano art. 15c. Stanowi on, że: „Czynem nieuczciwej konkurencji jest naruszenie zakazu praktyk ograniczających konkurencję w rozumieniu art. 6 i art. 9 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. z 2021 r. poz. 275), a także art. 101 i art. 102 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej”. W projekcie nowelizacji³³ nie przewidywano zmiany ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, zatem nie wskazano tam powodów wprowadzenia art. 15c. Analiza procesu legislacyjnego pokazuje, że deklarowanym celem zmiany ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji było wzmocnienie konkurencyjności i działanie prokonsumenckie³⁴.

Tym samym ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji i ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów uzupełniają się, służąc ochronie konkurencji przy użyciu środków przewidzianych we wszystkich gałęziach prawa. Ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji wprowadza środki cywilnoprawne i karnoprawne, natomiast przepisy ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów należą do prawa administracyjnego i dają możliwość nałożenia przez Prezesa UOKiK administracyjnej kary pieniężnej lub wydania przez ten organ na przykład nakazu zaniechania stosowania praktyki ograniczającej konkurencję.

Ryszarda Skubisza, red. E. Całka, A. Jakubecki, M. Nazar, A. Niewęglowski, R. Poźdźlik, Warszawa 2022, s. 926.

³² Dz.U. poz. 1655.

³³ Druk sejmowy nr 1222, IX kadencja Sejmu. Dostępny na stronie sejmowej: www.sejm.gov.pl/ Propozycja zmiany ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji została zgłoszona w drugim czytaniu w czerwcu 2021 r. Tak późne zgłoszenie zmiany ustawy nieobjętej pierwotnym projektem stawia pod znakiem zapytania zachowanie konstytucyjnej zasady trzech czytań projektu ustawy.

³⁴ W toku prac legislacyjnych znalazło to wyraz w wypowiedzi przedstawiciela wnioskodawcy M. Asta podczas posiedzenia Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka w dniu 24.06.2021 r.

Omawiając relację między ustawą o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji a ustawą o ochronie konkurencji i konsumentów, należy rozważyć, jakie interesy chronią obie te ustawy. Zgodnie z art. 1 u.o.k.k. ustawa ta określa „zasady podejmowanej w interesie publicznym ochrony interesów przedsiębiorców i konsumentów”. Daje ona możliwość ingerencji organu państwowego. Natomiast środki ochrony przewidziane w ustawie o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji wymagają aktywności indywidualnego podmiotu, który wytoczy powództwo albo jako pokrzywdzony złoży wniosek o ściganie w sprawach o przestępstwa lub żądanie ścigania – w przypadku wykroczeń. Jednakże oprócz indywidualnych interesów ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji chroni także interes publiczny, co wynika wprost z art. 1 u.z.n.k.³⁵ W tym zatem elemencie obie ustawy mają ten sam cel.

3. Podsumowanie

Prawo służące zwalczaniu nieuczciwej konkurencji stanowi jeden z działów prawa konkurencji. Jego celem nie jest zapewnienie stanu konkurencji na rynku, co jest jednym z zadań prawa antymonopolowego, ale doprowadzenie do tego, aby istniejąca na rynku rywalizacja była uczciwa. Przy czym oceny owej uczciwości nie dokonuje się obecnie poprzez odwołanie do powszechnych przekonań moralnych, ale przy użyciu kryterium ekonomiczno-funkcjonalnego. Ponadto pojęcie czynu nieuczciwej konkurencji obejmuje również zachowania niezgodne z prawem, choćby nie naruszały one zasad etycznych.

Obecnie obowiązująca ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, w odróżnieniu od poprzednio obowiązującej, nie wskazuje wprost, że czyn nieuczciwej konkurencji musi być bezpośrednio związany z działaniem przedsiębiorstwa, które jest konkurentem pokrzywdzonego. Jednakże zgodnie z art. 3 u.z.n.k. czynem nieuczciwej konkurencji jest tylko takie zachowanie, które zagraża lub narusza interes innego przed-

³⁵ Stanowi on, że: „Ustawa reguluje zapobieganie i zwalczanie nieuczciwej konkurencji w działalności gospodarczej, w szczególności produkcji przemysłowej i rolniej, budownictwie, handlu i usługach – w interesie publicznym, przedsiębiorców oraz klientów”.

siębiorcy lub klienta. W związku z powyższym, jak słusznie zauważa się w piśmiennictwie opisanym w niniejszym rozdziale, takie zagrożenie lub naruszenie interesów będzie zachodziło przede wszystkim w sytuacji rywalizacji między konkurentami na określonym rynku.

Rozdział 2

KSZTAŁTOWANIE SIĘ PRAWNOKARNEJ OCHRONY PRZED NIEUCZCIWĄ KONKURENCJĄ

1. Przepisy dotyczące nieuczciwej konkurencji obowiązujące na ziemiach polskich od 1918 r. do 1926 r.

Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości w 1918 r. na obszarze państwa, którego granice dopiero się kształtowały, obowiązywały cztery systemy prawne. Każdy z nich zawierał odmienne regulacje dotyczące zwalczania nieuczciwej konkurencji.

Na terenie byłego zaboru niemieckiego obowiązywała ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji z 1909 r.¹ Ustawa ta w § 1 zawierała klauzulę generalną wskazującą, że kto w obrocie handlowym w celu współzawodnictwa podejmuje działania sprzeczne z dobrymi obyczajami, w drodze powództwa może zostać wezwany do zaprzestania takich praktyk lub do naprawienia szkody. Ponadto ustawa w dalszej części wymieniała typowe zachowania będące czynami nieuczciwej konkurencji. Dzięki takiej konstrukcji ustawy było możliwe uznanie za czyn nieuczciwej konkurencji

¹ Ustawa z 7.06.1909 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb), RGBl., 499.

także innego zachowania niż wymienione szczegółowo w ustawie, o ile spełniało warunki wskazane w klauzuli generalnej: było sprzeczne z dobrymi obyczajami i zostało podjęte w celu konkurencyjnym. Pokrzywdzeni przedsiębiorcy mogli występować z roszczeniami o zaniechanie czynu nieuczciwej konkurencji oraz o naprawienie wyrządzonej szkody. Roszczenia te ulegały przedawnieniu po upływie sześciu miesięcy od momentu, gdy uprawniony powziął wiedzę o stosowaniu praktyki, ale nie później niż po upływie trzech lat od popełnienia tego czynu.

Ustawa z 1909 r. zawierała też liczne przepisy karne. Penalizowane były m.in.: wygłaszanie niezgodnych z prawdą opinii lub rozpowszechnianie informacji dotyczących działalności zarobkowej innej osoby, właściciela lub kierownika przedsiębiorstwa, towarów lub usług komercyjnych świadczonych przez inne osoby, nieuczciwa reklama, łapownictwo, fałszywe wyprzedaże. Przepisy karne tej ustawy chroniły także tajemnice przedsiębiorstwa (§ 17). Penalizowano również wykorzystanie w sposób nieuprawniony wzorów lub instrukcji technicznych, w szczególności rysunków, modeli, szablonów, wykrojów i receptur.

Na terenach byłego zaboru austriackiego nie obowiązywała jedna ustawa regulująca problematykę nieuczciwej konkurencji. Podstawą do zwalczania tego zjawiska był przepis austriackiego kodeksu cywilnego z 1811 r. – art. 1295 ABGB² wprowadzający ogólną zasadę wynagrodzenia szkody³. W literaturze jako przykłady innych przepisów austriackich obowiązujących w 1918 r., które mogły służyć do zwalczania nieuczciwej konkurencji, podaje się⁴ przepisy austriackiego kodeksu handlowego z 1861 r. chroniące firmę oraz chroniące spółki przed nieuczciwymi współnikami. Prawo austriackie zakazywało pracownikom działalności konkurencyjnej w czasie trwania stosunku pracy i po jego ustaniu⁵ oraz

² Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch.

³ T. Dolata, *Zwalczanie nieuczciwej konkurencji na ziemiach polskich do 1926 roku*, AUWr. No 2758, Prawo CCXCIV, Wrocław 2005, s. 205.

⁴ T. Dolata, *Zwalczanie...*, s. 206–208.

⁵ Art. 7 i 36 prawa o pomocnikach handlowych z 16.01.1910 r. (Handlungsgehilfengesetz von 16.01.1910 RGL. 20) – zob. K. Głębocki, *Uwagi z powodu ustawy: „o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji”*, „Gazeta Sądowa Warszawska” z 25.10.1926 r., s. 587.

regulowało wyprzedaże⁶. Prawo austriackie zapewniało także ochronę patentową⁷.

Na terenach byłego zaboru rosyjskiego inne rozwiązania obowiązywały w dawnym Królestwie Polskim, a inne na Kresach Wschodnich. W byłym Królestwie Polskim do zwalczania nieuczciwej konkurencji wykorzystywano Kodeks Napoleona⁸. Ochrona uczciwej konkurencji następowała, podobnie jak we Francji, na podstawie dwóch przepisów tego kodeksu – art. 1382 i 1383⁹. Także na pozostałych obszarach byłego zaboru rosyjskiego nieuczciwa konkurencja mogła być zwalczana na podstawie konstrukcji czynu niedozwolonego – art. 574¹⁰ i 684¹¹ Zbioru Praw Rosyjskich (Swod Zakonow) z 1832 r. (t. 10, cz. 1). Prawo rosyjskie przewidywało także zakaz działalności konkurencyjnej poza przedsiębiorstwem pracodawcy, za którego złamanie groziło odebranie rzeczy i areszt¹². W doktrynie¹³ wskazuje się, że zwalczaniu nieuczciwej konkurencji mogły służyć także przepisy karne rosyjskiego kodeksu karnego

⁶ T. Dolata, *Zwalczanie...*, s. 208–209.

⁷ L. Górnicki, *Nieuczciwa konkurencja, w szczególności przez wprowadzające w błąd oznaczenie towarów lub usług, i środki ochrony w prawie polskim*, Wrocław 1997, s. 15.

⁸ L. Górnicki, *Nieuczciwa...*, s. 14.

⁹ Przepisy te stanowiły, że kto wyrządza drugiemu szkodę, zobowiązany jest do jej naprawienia, a odpowiedzialność zachodzi także w przypadku wyrządzenia szkody na skutek lekkomyślności i niedbalstwa

¹⁰ „Jako według prawa ogólnego, nikt nie może być bez sądu pozbawiony praw, jemu należnych, to wszelki ubytek w majątku i wyrządzone komukolwiek szkody i straty, z jednej strony nakładają obowiązek zadośćuczynienia, a z drugiej rodzą prawo żądania wynagrodzenia” – cyt. za: K. Głębocki, *Uwagi...*, s. 586.

¹¹ „Każdy jest obowiązany wynagrodzić szkody i straty wyrządzone komukolwiek jego czynnością lub zaniechaniem, choćby ta czynność albo zaniechanie nie stanowiły, ani wykroczenia, ani występku, jeśli tylko nie będzie udowodnione, że on nie był zmuszony do tego żądaniem prawa, albo władzy państwowej, albo konieczną osobistą obroną, albo zbiegiem takich okoliczności, którym on nie mógł zapobiec” – cyt. za: K. Głębocki, *Uwagi...*, s. 586.

¹² T. Dolata, *Geneza ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji z 2 sierpnia 1926 roku*, AUWr. No 2620, Prawo CCXC, Wrocław 2005 s. 261–262; K. Głębocki, *Uwagi...*, s. 586.

¹³ T. Dolata, *Zwalczanie...*, s. 213; T. Dolata, *Geneza...*, s. 262.

z 1903 r. – art. 356, dotyczący ochrony znaków towarowych¹⁴, i art. 621, penalizujący bezprawne korzystanie z cudzych praw do wynalazku¹⁵.

Niedługo po odzyskaniu niepodległości, 4.02.1919 r. Naczelnik Państwa wydał trzy dekrety dotyczące ochrony własności przemysłowej: Dekret o patentach na wynalazki¹⁶, Dekret o ochronie wzorów rysunkowych i modeli¹⁷, Dekret o ochronie znaków towarowych¹⁸. Dekrety te weszły w życie 7.02.1919 r. i obowiązywały do czasu uchylenia ich przez ustawę z 5.02.1924 r. o ochronie wynalazków, wzorów i znaków towarowych¹⁹. Dekrety z 4.02.1919 r. nie zawierały przepisów karnych. Przepisy takie zawierała ustawa z 1924 r., w której spenalizowano umyślne korzystanie bez zezwolenia z cudzego opatentowanego wynalazku i umyślne przywłaszczanie sobie obcego prawa wynalazczego. Zachowania takie zagrożone były karą grzywny do 50 000 złotych albo karą aresztu do sześciu miesięcy i ścigane były z oskarżenia prywatnego (art. 24). Przepis ten miał odpowiednie zastosowanie także do wzorów użytkowych i zdobniczych (art. 90). W ustawie spenalizowano także umyślne używanie

¹⁴ Przepis ten stanowił: „Przemysłowiec lub handlujący, winny: 1) samowolnego wystawienia na towary własnego wyrobu lub posiadanym na sprzedaż, albo na opakowaniu lub naczyniu, zawierającym towary, albo na cenniku, blankiecie lub ogłoszeniu handlowem znaku towarowego, ściśle odtworzonego lub wyraźnie podobnego do takiegoż znaku towarowego stanowiącego – o czym winowajca wiedział – przedmiot wyłącznego korzystania innego przemysłowca lub handlującego; 2) przechowywania na sprzedaż lub sprzedaży towaru ze wskazanym w ustępie poprzednim znakiem, samowolnie – o czym winowajca wiedział – wystawionym, albo puszczenia takiego towaru w obieg w celach handlowych, będzie karany: zamknięciem w więzieniu na czas do miesięcy sześciu. Znaki towarowe, nieprawnie wystawione, podlegają zdjęciu i zniszczeniu”. Treść podano za wydaniem Kodeksu karnego z 1922 r. przygotowanym przez Ministerstwo Sprawiedliwości w wykonaniu uchwały Sejmu Ustawodawczego z 21.07.1919 r., w której to uchwale wezwano do wydania wiernego przekładu rosyjskiego kodeksu karnego z 1903 r.

¹⁵ Przepis ten stanowił, że: „Winny samowolnego korzystania z cudzego przywileju na wynalazek, udzielonego w trybie przepisany, albo z cudzego prawa do odtwarzania modelu lub rysunku przemysłowego, fabrycznego lub rzemieślniczego, zgłoszonych w trybie przepisany, będzie karany: aresztem lub grzywną do rubli pięciuset”. Treść podano za wydaniem Kodeksu karnego z 1922 r. przygotowanym przez Ministerstwo Sprawiedliwości.

¹⁶ Dz.U. Nr 13, poz. 137.

¹⁷ Dz.U. Nr 13, poz. 138.

¹⁸ Dz.U. Nr 13, poz. 139.

¹⁹ Dz.U. Nr 31, poz. 306.

znaku towarowego zarejestrowanego dla towarów tego samego rodzaju na rzecz innego przedsiębiorstwa i umyślne oznaczanie w swoim przedsiębiorstwie towarów nazwą obcego przedsiębiorstwa (art. 122). Czyn taki zagrożony był karą grzywny do 50 000 złotych lub karą aresztu do sześciu miesięcy. Karą grzywny do 50 000 złotych albo karą aresztu do sześciu miesięcy albo obiema tymi karami łącznie zagrożone było świadome oznaczanie przedmiotów niepodlegających ochronie patentowej oznaczeniami mającymi wywołać mylne mniemanie, jakoby przedmioty te chronione były przez patent (art. 29). Taka sama kara groziła za świadome wprowadzanie takich towarów w handel, przechowywanie ich oraz podawanie w publicznych ogłoszeniach wiadomości mających wywołać mylne wrażenie, jakoby przedmioty korzystały z ochrony patentowej. Wszystkie te przepisy dotyczyły prawa własności przemysłowej – cały czas brakowało ogólnopolskiej całościowej regulacji ukierunkowanej na zwalczanie nieuczciwej konkurencji.

Dnia 7.02.1919 r. Naczelnik Państwa wydał Dekret o rejestrze handlowym²⁰, który gwarantował właścicielowi wyłączne prawo korzystania z zarejestrowanej firmy, a art. 34 dekretu nadawał firmie ochronę, wskazując, że: „Korzystający z firmy nieprawnie obowiązany jest, oprócz wynagrodzenia szkód i strat, do zaniechania jej używania i może być do tego zagniony przez sąd rejestrowy bądź z urzędu, bądź na wniosek osób interesowanych”. Świadome używanie przez osobę firmy, która jej nie przysługiwała, podlegało karze aresztu lub grzywny (art. 70).

W dniu 9.12.1924 r. Polska i Francja podpisały w Paryżu Konwencję Handlową²¹, w której zobowiązały się do podjęcia środków w chroniących przed wszelką formą nielojalnej konkurencji w stosunkach handlowych. Uchwalenie jednolitych przepisów obowiązujących na całym terytorium Rzeczypospolitej Polskiej dotyczących zwalczania nieuczciwej konkurencji stało się zatem sprawą pilną. W związku z powyższym na początku 1926 r. rząd zwrócił się do prof. F. Zolla z prośbą o szybkie przygotowanie ustawy²².

²⁰ Dz.U. Nr 14, poz. 164.

²¹ Dz.U. z 1925 r. Nr 67, poz. 468.

²² A. Kraus, F. Zoll, *Polska...*, s. 1.

2. Ustawa z 2.08.1926 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji

Projekt ustawy przygotowany przez F. Zolla został poddany pracom w Sekcji prawa handlowego Komisji Kodyfikacyjnej²³. Przygotowany w Komisji Kodyfikacyjnej projekt przesłano do Ministra Sprawiedliwości, który bez wprowadzania zmian przekazał go do Sejmu. Ostatecznie ustawa została uchwalona przez Sejm w dniu 2.08.1926 r. Została ona ogłoszona w Dzienniku Ustaw z 25.09.1926 r.²⁴, a weszła w życie po upływie 14 dni od jej ogłoszenia²⁵, tj. z dniem 10.10.1926 r.

Jak wskazują A. Kraus i F. Zoll, ustawa zaraz po jej ogłoszeniu spotkała się z krytyką, która była wymierzona przede wszystkim w poprawki Senatu. Największym błędem było umożliwienie dochodzenia roszczeń cywilnoprawnych od sprawców czynów zabronionych wskazanych w art. 6–8 dopiero po skazaniu sprawcy²⁶. Uważano także, że niewłaściwym rozwiązaniem było uchylenie całej ustawy niemieckiej z 1909 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji w sytuacji, gdy na mocy art. 15 pozostawiono w mocy inne przepisy, o ile dotyczyły czynów nieunormowanych w polskiej ustawie²⁷. Tym samym pozostawiono w dawnym zaborze austriackim przepisy austriackie dotyczące wyprzedaży, a uchylono podobne przepisy obowiązujące wcześniej na ziemiach dawnego zaboru niemieckiego.

Nowelizacja ustawy została dokonana rok później – rozporządzeniem Prezydenta RP z 17.09.1927 r.²⁸ Poniżej omówione zostaną przepisy ustawy z 1926 r. z uwzględnieniem jej brzmienia po wejściu w życie tej zmiany.

²³ A. Kraus, F. Zoll, *Polska...*, s. 5.

²⁴ Dz.U. Nr 96, poz. 559.

²⁵ Zgodnie z jej art. 19.

²⁶ Artykuł 11 ust. 1 ustawy w brzmieniu uchwalonym w dniu 2.08.1926 r.

²⁷ A. Kraus, F. Zoll, *Polska...*, s. 11–12.

²⁸ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 17.09.1927 r. w sprawie zmiany ustawy z 2.08.1926 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, Dz.U. Nr 84, poz. 749.

Powszechnie uznaje się, że na polską ustawę o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji wpłynęło ustawodawstwo niemieckie i francuskie²⁹. Połączając za wzorem niemieckim, polski ustawodawca zdecydował się na oddzielną ustawę, zawarcie w niej klauzuli generalnej odwołującej się do dobrych obyczajów (uczciwości) oraz wprowadzenie do ustawy licznych przepisów karnych. Z prawem francuskim polską ustawę wiąże powiązanie czynu nieuczciwej konkurencji z naruszeniem prawa podmiotowego. W doktrynie francuskiej nieuczciwa konkurencja oparta była na koncepcji naruszenia *achalandage*³⁰, czyli prawa do klientów³¹. Natomiast F. Zoll czyn nieuczciwej konkurencji widział jako naruszający prawo własności na przedsiębiorstwie, będące prawem rzeczowym na dobru niematerialnym³². Podnosi się jednak, że koncepcja ta była bardzo zbliżona do francuskiej, o czym ma świadczyć art. 1 ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji z 1926 r., w którym była mowa o prawie przedsiębiorcy do żądania, aby inny przedsiębiorca nie wdierał się w jego klientelę. Wskazuje to, że klientela była dobrem chronionym w ustawie³³.

W rezultacie polska ustawa z 1926 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji pomimo wyraźnych wpływów prawa innych państw była two-

²⁹ L. Górnicki, *Nieuczciwa...*, s. 15; L. Górnicki, *Z dziejów zwalczania nieuczciwej konkurencji* [w:] *O prawie i jego dziejach księgi dwie. Studia ofiarowane Profesorowi Adamowi Lityńskiemu w czterdziestopięciolecie pracy naukowej i siedemdziesięciolecie urodzin*, ks. 2, red. M. Mikołajczyk i in., Białystok 2010, s. 943; T. Dolata, *Wpływ niemieckich i francuskich rozwiązań jurystycznych na zwalczanie nieuczciwej konkurencji w II Rzeczypospolitej*, „Folia Iuridica Wratislaviensis” 2014/3(2), s. 93–104; T. Dolata, *The Impact of the Germanic and Romanesque Model of Combating Unfair Competition on the Legislation in Inter-War Poland (1918–1939)*, „Journal on European History of Law” 2021/12/1, s. 47 i n.

³⁰ *Achalandage* to pojęcie abstrakcyjne oznaczające siłę przyciągania klientów, zdolności zarobkowe przedsiębiorstwa. Natomiast „klientela” to konkretna ilość kontrahentów – T. Blumenfeld, *Klientela jako przedmiot obrotu i ochrony prawnej*, Warszawa 1932, s. 17.

³¹ A. Mokrysz-Olszyńska, *Zagadnienia prawne nieuczciwej konkurencji*, RPEiS 1983/3, s. 117.

³² T. Dolata, *Wpływ...*, s. 102; T. Dolata, *Ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji z 1926 r. Charakterystyka ogólna*, AUWr. No 2887, Prawo CCXCVIII, Wrocław 2006, s. 241–244; A. Kraus, F. Zoll, *Polska...*, s. 29–30.

³³ T. Blumenfeld, *Klientela...*, s. 100–101.

rem oryginalnym³⁴. Jak wskazano w komentarzu do ustawy, czerpiąc ze wzorów francuskich i niemieckich, należało „szukać drogi własnej, rozwijającej doktrynę a psychice naszej narodowej odpowiadającej”³⁵.

W ustawie można wyodrębnić trzy części. Pierwsza, obejmująca artykuły od 1 do 5, zatytułowana była „ochrona cywilno-prawna praw przedsiębiorcy”. Druga część, zatytułowana „ochrona karno-prawna”, obejmowała artykuły od 6 do 12. Do trzeciej części ustawy można zaliczyć wszystkie pozostałe przepisy (od art. 13 do 19), które dookreślały zakres przedmiotowy i podmiotowy ustawy (art. 13 i 14), wskazywały na moc obowiązującą przepisów dotychczasowych ustaw (art. 15), nadawały Radzie Ministrów uprawnienie do wydania rozporządzenia umożliwiającego zatrzymywanie na granicy towarów przywożonych do Polski i z niej wywożonych (art. 16), a także przepis regulujący przedawnienie karalności wskazanych w ustawie czynów karalnych – mający obowiązywać od czasu wydania w Rzeczypospolitej Polskiej jednolitych przepisów karnych (art. 17) i przepisy końcowe (art. 18 i 19).

W związku z tematyką niniejszej pracy poniżej zostaną omówione jedynie przepisy karne zawarte w tej ustawie.

Część ustawy zatytułowana „ochrona karno-prawna” zawierała trzy artykuły statuujące czyny zagrożone karą (art. 6, 9 i 10), dwa przepisy upoważniające Radę Ministrów do wydania ogłaszanego w Dzienniku Ustaw rozporządzenia nakazującego lub zakazującego pewnych zachowań (art. 7 i 8), przepis dotyczący roszczeń cywilnoprawnych związanych z popełnieniem wskazanego w ustawie czynu zabronionego (art. 11) i przepis określający jurysdykcję sądów w sprawach karnych (art. 12).

Artykuł 6 ustawy dotyczył nieuczciwej reklamy. W ustępie 1 tego przepisu spenalizowano podawanie do publicznej wiadomości lub większego koła osób niezgodnych z prawdą, zdolnych do wprowadzenia w błąd faktów dotyczących stosunków handlowych swego lub cudzego przedsiębiorstwa. Zachowanie takie musiało zostać podjęte w celu przyciągnięcia

³⁴ L. Górnicki, *Nieuczciwa...*, s. 15.

³⁵ A. Kraus, F. Zoll, *Polska...*, s. 23.

klienteli i ułatwienia warunków konkurencji. Strona podmiotowa art. 6 ust. 1 to zatem zamiar bezpośredni kierunkowy. Przepis ten zawierał przykłady³⁶ tego, czego miały dotyczyć rozpowszechniane nieprawdziwe informacje. Wskazywał on na: jakość, właściwość, wartość, pochodzenie i przeznaczenie wytworów, towarów i świadczeń, sposób ich sprowadzania, warunki i sposoby produkcji czy okoliczności nabycia towarów, na przykład pozornej wyprzedaży, oraz odznaczenia przysługujące przedsiębiorstwu, przedsiębiorcy lub jego organom i prawa związane z przedsiębiorstwem. Przy czym w kolejnym ustępie precyzowano, że świadome wprowadzenie w błąd może nastąpić poprzez „znaki lub oznaczenia obrazowe, plastyczne, liczbowe, słowne lub barwne, umieszczone na towarach, na lokalu albo w lokalu przedsiębiorstwa, albo na ruchomościach, do prowadzenia przedsiębiorstwa służących”.

Zachowanie takie co do zasady zagrożone było karą grzywny do 6000 złotych, karą aresztu do trzech tygodni albo obiema tymi karami łącznie, natomiast „w razie szczególnie obciążających okoliczności” grzywna mogła być podwyższona do 12 000 złotych, a areszt do sześciu tygodni. Przy czym przepis nie precyzował, co może stanowić ową szczególnie obciążającą okoliczność, jakie przesłanki należy wziąć pod uwagę przy ocenie, czy mamy do czynienia z taką sytuacją. Pomimo braku sprecyzowania tej przesłanki zdecydowano się wprowadzić dwukrotnie wyższe zagrożenie karą w porównaniu do typu podstawowego. Oprócz wymienionej kary sąd na mocy art. 6 ust. 3 uprawniony był do wydania z urzędu albo na wniosek oskarżyciela publicznego odpowiednich zarządzeń mających na celu wyprowadzenie publiczności z błędu, na przykład w postaci ogłoszenia wyroku czy dokonania odpowiednich ogłoszeń w prasie, a także umieszczenia informacji w lokalach przedsiębiorstwa i zniszczenia materiałów wprowadzających w błąd. Następowало to na koszt skazanego.

³⁶ Świadczy o tym użyte w znamionach wyrażenie „jako to” oraz „i. t. p.” (pisownia oryginalna). Zob. też. T. Dolata, *Przestępstwa i wykroczenia w polskiej ustawie o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji z 1926 roku*, AUWr. No 3270, Prawo CCCXI, Wrocław 2010, s. 302.

Istotą tego przestępstwa było podanie nieprawdziwych i zdolnych do wprowadzenia w błąd informacji dotyczących stosunków handlowych swego albo cudzego przedsiębiorstwa do wiadomości publicznej lub większej grupy osób. Jak słusznie stwierdził Sąd Najwyższy, przepis ten nie zawierał wymogu, aby doszło do wywołania u odbiorców błędnego wyobrażenia, do bytu przestępstwa wystarczyła sama możliwość wprowadzenia ich w błąd³⁷. Nie było konieczne także powstanie szkody. Komentatorzy zwracali uwagę, że wymóg podania informacji do wiadomości publicznej lub większej grupy osób wynika z istoty reklamy, która właśnie do takiego grona jest adresowana, ale dla bytu przestępstwa obojętne było to, do ilu osób trafił przekaz³⁸. W piśmiennictwie przyjmowano, że przestępstwem może być tylko podawanie informacji o faktach, ewentualnie ocen, które są weryfikowalne. Nie podlegało natomiast kryminalizacji typowe dla reklamy przesadzone zachwalanie, gdyż dla wszystkich jest oczywiste, że jest to tylko chwyt reklamowy i tego typu praktyka nie może wprowadzić w błąd³⁹. Jednocześnie jednak wskazywano, że może zostać uznane za przestępstwo z tego przepisu stosowanie określeń typu „znakomity” dla towarów o bardzo niskiej jakości, niższej niż klient mógłby oczekiwać⁴⁰.

Przepis art. 6 ust. 1 ustawy statuował przestępstwo powszechne. Jednakże A. Kraus i F. Zoll uznawali, że jego sprawcą nie może być ten, którego odpowiedzialność cywilna była wyłączona na mocy art. 1 ust. 3⁴¹. Ten ostatni przepis wyłączał odpowiedzialność osób, które „wobec stosunku zależności od przedsiębiorcy nie mogły odmówić współdziałania”. Dla autorów tych niedopuszczalne było, aby osoba ponosiła odpowiedzialność karną w sytuacji, gdy wyłączona jest jej odpowiedzialność cywilna, gdyż *ratio legis* wyłączenia odpowiedzialności cywilnej tym bardziej przemawia za wyłączeniem odpowiedzialności karnej (powołano się na argumentację *a maiori ad minus*)⁴².

³⁷ Wyrok SN z 6.06.1932 r., II K 385/32, OSN(K) 1932/10, poz. 175.

³⁸ A. Kraus, F. Zoll, *Polska...*, s. 262.

³⁹ A. Kraus, F. Zoll, *Polska...*, s. 266.

⁴⁰ A. Kraus, F. Zoll, *Polska...*, s. 267.

⁴¹ A. Kraus, F. Zoll, *Polska...*, s. 271–272.

⁴² A. Kraus, F. Zoll, *Polska...*, s. 271.

Ściganie przestępstwa następowało z oskarżenia publicznego z urzędu. Taki tryb ścigania uzasadniano celem przepisu, jakim była ochrona konsumentów⁴³.

Artykuł 9 u.z.n.k. z 1926 r. penalizował oczernianie, tj. świadome podawanie nieprawdziwych informacji o przedsiębiorstwie lub przedsiębiorcy, które to informacje mogą podzielać odstraszać na odbiorców lub podkopać kredyt przedsiębiorcy. Groziła za to kara grzywny do 12 000 złotych lub aresztu do sześciu tygodni albo obie te kary łącznie. Przepis nie wymagał, aby działanie sprawcy było kierunkowe na jakiś cel, zatem strona podmiotowa obejmowała zamiar bezpośredni i ewentualny. Ponadto sprawca nie musiał być konkurentem oczernianego⁴⁴. Również ten przepis, podobnie jak art. 6, nie wymagał powstania szkody, dla bytu przestępstwa nie było konieczne, aby pokrzywdzony stracił klientów lub dobre imię. Wystarczające było, aby informacje te jedynie stworzyły takie niebezpieczeństwo. Jak stwierdził Sąd Najwyższy, użyte w tym przepisie słowo „odstraszać” należy rozumieć jako zamiar wywołania „takiego nastroju u odbiorców pokrzywdzonego w stosunku do jego osoby, czy jego przedsiębiorstwa («kto o przedsiębiorstwie lub przedsiębiorcy»), że dalszy swój stosunek do nich (przedsiębiorcy lub przedsiębiorstwa) muszą odbiorcy uważać za co najmniej bardzo niekorzystny jeżeli nie wręcz niebezpieczny”⁴⁵.

Na podstawie art. 9 ust. 3 u.z.n.k. z 1926 r. sąd był uprawniony do wydania na wniosek pokrzywdzonego i na koszt skazanego odpowiednich zarządzeń celem wyprowadzenia publiczności i odbiorców z błędu. Jako przykłady takich zarządzeń przepis wskazywał ogłoszenia w prasie i ogłoszenie wyroku. Było to zatem rozwiązanie analogiczne do przewidzianego w art. 6 ust. 3, forma doprowadzenia do uchylenia niebezpieczeństwa dla interesów pokrzywdzonego spowodowanego poprzez zachowanie sprawcy, forma naprawienia szkody (choć szkoda nie należała do znamion tego przestępstwa).

⁴³ A. Kraus, F. Zoll, *Polska...*, s. 273.

⁴⁴ A. Kraus, F. Zoll, *Polska...*, s. 292, 295.

⁴⁵ Wyrok SN z 28.07.1937 r., III K 712/37, OSN(K) 1938/2, poz. 40.

W pierwotnej wersji ustawy przestępstwo z art. 9 ścigane było na wniosek pokrzywdzonego, a w przypadku gdy zachowanie sprawcy dotyczyło przedsiębiorstw z pewnego obszaru lub związku, uprawnionym do złożenia wniosku były osoby uprawnione do złożenia powództwa cywilnego. Zgodnie z art. 4 ust. 1 u.z.n.k. z 1926 r. do wytoczenia powództwa cywilnego uprawniony był każdy przedsiębiorca produkujący tego samego rodzaju towary w tym okręgu geograficznym, przedstawicielstwa tych przedsiębiorców i każdy przedsiębiorca zajmujący się sprzedażą tych towarów. W wyniku nowelizacji dokonanej rozporządzeniem Prezydenta RP z 1927 r. zmieniono tryb ścigania na prywatnoskargowy, z tym że prywatny akt oskarżenia mogły złożyć te same podmioty, które wcześniej uprawnione były do złożenia wniosku.

Artykuł 10 u.z.n.k. z 1926 r. kryminalizował dwa odrębne rodzaje zachowań: ujawnienie i wykorzystanie tajemnicy przedsiębiorstwa (ust. 1 i 2) oraz łapownictwo czynne i bierne (ust. 3). Wszystkie one były zagrożone karą grzywny do 12 000 złotych lub karą aresztu do sześciu tygodni albo obiema tymi karami łącznie.

Artykuł 10 ust. 1 u.z.n.k. z 1926 r. kryminalizował zachowanie osoby, która dowiedziała się w sposób niezgodny z prawem lub dobrymi obyczajami o technicznych lub handlowych tajemnicach przedsiębiorstwa, polegające na korzystaniu w celach konkurencyjnych z tych tajemnic przedsiębiorstwa lub udzielaniu ich innym. Było to przestępstwo powszechne, jego sprawcą mogła być każda osoba, która uzyskała informację w sposób sprzeczny z prawem (cywilnym czy karnym) lub dobrymi obyczajami. Działanie sprawcy miało polegać na udzielaniu innym osobom informacji stanowiącej tajemnicę przedsiębiorstwa lub korzystaniu z niej. Przy czym ustawa nie precyzowała, co ma być rozumiane pod pojęciem tajemnicy przedsiębiorstwa, określając jedynie, że tajemnice mają być techniczne lub handlowe. W ocenie Sądu Najwyższego „na tle ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, tajemnicą są pewne wiadomości, utrzymywane w sekrecie z woli przedsiębiorcy, które zapewniają przedsiębiorstwu przez to, że nie są znane konkurencji, pewne ułatwienia i korzyści w współzawodnictwie i dlatego przedstawiają pewną wartość. Taką wartość czy korzyść dla przedsiębiorstwa mogą stanowić np. kolekcje wzorów, modele wytworów, rysunki, tajna

lista klientów, zbiór adresów dostawców, pewna korzystna metoda produkcji itp.; nie jest warunkiem ochrony tajemnicy koniecznie nowość lub oryginalność prac lub zabiegów przedsiębiorcy, ale chodzi o to, aby przedsiębiorca miał wolę, by dany fakt pozostał tajemnicą dla pewnych kół odbiorców czy konkurentów i by wola ta dla tych kół była rozpoznawalna. Wiadomość chroniona musi być tajemnicą, tj. wiadomością nieznaną ogółowi lub osobom, które ze względu na swój zawód są zainteresowane w posiadaniu takiej wiadomości. Przestaje być tajemnicą, jeżeli każdy konkurent może się o niej dowiedzieć drogą zwykłą i dozwoloną (np. z opisu w pismach fachowych, z wystawienia towaru na widok publiczny, gdzie każdy fachowiec może poznać metodę produkcji itp.). Jednak tajemnica nie traci swego charakteru, przez to, że wie o niej pewne ograniczone koło osób, zobowiązanych do dyskrecji w tej sprawie lub osoby, które przedsiębiorca wtajemnicza w proponowanym im interesie, zastrzegając sobie wyraźnie lub w sposób dorozumiany dochowanie tajemnicy na wypadek niedojścia interesu do skutku itd.”⁴⁶. Jak zatem widzimy, pojęcie to było rozumiane podobnie jak na gruncie obecnie obowiązującej ustawy.

Przepis art. 10 ust. 1 i 2 u.z.n.k. z 1926 r. wymagał, aby sprawca działał w celach konkurencyjnych. Wykorzystanie zatem nielegalnie zdobytej informacji w innym celu, na przykład prywatnym, naukowym, czyli niezwiązanym z działalnością gospodarczą, nie rodziło odpowiedzialności karnej⁴⁷.

W ust. 2 art. 10 wskazywał, że: „Tej samej karze ulega pracownik przedsiębiorstwa, gdy tajemnice techniczne lub handlowe, jakie powierzono mu z uwagi na stosunek służbowy lub jakie poznał w wykonywaniu stosunku służbowego, podaje do wiadomości innych osób w celach konkurencyjnych, lub celem wyrządzenia szkody przedsiębiorcy, a to w czasie trwania stosunku służbowego lub do dwóch lat po rozwiązaniu tegoż”. Było to zatem przestępstwo indywidualne, które mógł popełnić tylko pracownik. Zatem gdy osoba, która nie była pracownikiem, a któ-

⁴⁶ Wyrok SN z 22.04.1938 r., III K 2496/37, OSN(K) 1938/11, poz. 278. Inspirację Sąd Najwyższy czerpał z komentarza A. Krausa i F. Zolla, *Polska...*, s. 196–199.

⁴⁷ A. Kraus, F. Zoll, *Polska...*, s. 303.

rej powierzono tajemnicę, przekazała ją komuś innemu, nie popełniała tego przestępstwa. Nie wypełniała także znamion art. 10 ust. 1, gdyż nie dowiedziała się o tajemnicy w sposób sprzeczny z prawem lub dobrymi obyczajami⁴⁸. Takie rozwiązanie trudno ocenić pozytywnie.

Ustęp 2, w odróżnieniu od ust. 1, zawierał tylko jedno znamię czasownikowe – „podaje”. Zatem skorzystanie przez pracownika z tajemnic, które zostały mu powierzone przez przedsiębiorcę, nie wypełniało znamion tego przepisu⁴⁹. Przestępstwem było przekazanie tajemnicy innym osobom przez pracownika jedynie w czasie trwania stosunku pracy i w ciągu dwóch lat po jego ustaniu. Ujawnienie tajemnicy po upływie dwóch lat pozostawało poza kryminalizacją, choćby nawet przedsiębiorca zawarł z pracownikiem umowę, w której pracownik zobowiązywał się do utrzymania tajemnicy przez dłuższy okres⁵⁰. W przypadku zawarcia takiej umowy przekazanie innym osobom informacji stanowiącej tajemnicę w okresie objętym umową, ale po upływie dwóch lat od rozwiązania stosunku służbowego, mogło powodować jedynie odpowiedzialność cywilną.

Łapownictwa, zarówno czynnego, jak i biernego, dotyczył art. 10 ust. 3 u.z.n.k. z 1926 r.⁵¹ W piśmiennictwie międzywojennym zwracano uwagę, że przepis ten, w przeciwieństwie do wcześniejszych, nie wymagał działania w celu konkurencyjnym, zatem jego sprawcą mógł być też konsument⁵². Istotnym ograniczeniem kryminalizacji było zawarte w art. 10 ust. 3 u.z.n.k. z 1926 r. wskazanie, że istotą przestępstwa jest

⁴⁸ A. Kraus, F. Zoll, *Polska...*, s. 301.

⁴⁹ T. Dolata, *Delikty nieuczciwej konkurencji w ustawie z 1926 r.*, AUWr. No 3180, Prawo CCCX, Wrocław 2009, s. 144.

⁵⁰ A. Kraus, F. Zoll, *Polska...*, s. 307.

⁵¹ Przepis ten stanowił, że: „Tej samej karze podlegać będzie ten, kto kierowników lub pełnomocników przedsiębiorstwa przez ofiarowanie, przyrzeczenie lub zapewnienie im, lub osobom przez nich wskazanym, korzyści materialnych lub innych skłoni do zawarcia umów kupna-sprzedaży lub dostarczeń na warunkach korzystniejszych od zwykle praktykowanych. Kierownicy lub pełnomocnicy przedsiębiorstwa za wymawianie lub uzyskiwanie dla siebie lub osób trzecich korzyści, o których mowa, wzamian za korzystniejsze warunki zawieranych umów kupna-sprzedaży, czy dostarczeń tej samej karze ulegać będą” (pisownia oryginalna).

⁵² A. Kraus, F. Zoll, *Polska...*, s. 311.

skłonienie do zawarcia umów na warunkach korzystniejszych od zwykle praktykowanych. Oznaczało to, że karze z tego przepisu nie podlegało wręczenie korzyści w celu podjęcia decyzji o rezygnacji ze współpracy z danym dostawcą i zawarcia umowy z wręczającym łapówkę na tych samych warunkach. Dający łapówkę stawał się stroną umowy dzięki wręczeniu korzyści, ale umowa z nim zawarta nie zawierała warunków korzystniejszych od zwykle praktykowanych⁵³. Przy czym znamię „warunki korzystniejsze od zwykle praktykowanych” dalekie jest od precyzji. Na treść umów wpływa bowiem wiele czynników, zarówno zawartych w samych umowach – na przykład terminy dostarczenia towaru, terminy zapłaty, jakość towaru, jak i warunki makroekonomiczne – na przykład ogólna sytuacja gospodarcza, ceny, liczba potencjalnych kontrahentów itp. Ustalenie zatem, jakie warunki są zwykle praktykowane, nie jest zadaniem prostym.

Dokonanie łapownictwa czynnego następowało nie w momencie przyjęcia korzyści, ale w momencie zawarcia umowy.

Drugie zdanie art. 10 ust. 3 u.z.n.k. z 1926 r. dotyczyło łapownictwa biernego. Dokonanie tego przestępstwa następowało nie w momencie zawarcia umowy, ale wcześniej – gdy doszło do uzyskania korzyści⁵⁴. Przepis ten nie zawierał wymogu, aby korzyści materialne były udzielane w celu zawarcia umowy z dokonującym przekupstwa. Umowa mogła być zawarta z osobą inną niż dający łapówkę i nie było istotne, po której stronie umowy kupna-sprzedaży znajdowało się przedsiębiorstwo, którego kierownik lub pełnomocnik został przekupiony – czy było sprzedającym, czy kupującym⁵⁵.

Wszystkie przestępstwa z art. 10 u.z.n.k. z 1926 r. ścigane były z oskarżenia prywatnego.

Artykuły 7 i 8 u.z.n.k. z 1926 r. upoważniały Radę Ministrów do wydania rozporządzeń. Artykuł 7 ust. 1 wskazywał, że rozporządzenia

⁵³ Tak też: A. Kraus, F. Zoll, *Polska...*, s. 313–314.

⁵⁴ A. Kraus, F. Zoll, *Polska...*, s. 315.

⁵⁵ T. Dolata, *Przestępstwa...*, s. 314.

mogą dotyczyć dwóch zagadnień: 1) nakazać, aby określone towary były sprzedawane w handlu detalicznym tylko w określonych jednostkach ilościowych oraz z uwidocznieniem ich ilości (wagi, miary, liczby), jakości i miejsca pochodzenia; 2) określać warunki urządzania wyprzedaży. Natomiast ust. 2 stanowił, że: „Nie stosujący się do przepisów powyższych rozporządzeń karani będą grzywną do sześciuset złotych i aresztem do dni trzech lub jedną z tych kar”.

Na podstawie art. 7 u.z.n.k. z 1926 r. Rada Ministrów wydała kilka rozporządzeń:

- z 21.12.1927 r. o oznaczeniu pochodzenia niektórych towarów krajowych w wewnętrznym handlu detalicznym⁵⁶, zmienione rozporządzeniem z 24.06.1929 r. zmieniającym niektóre postanowienia rozporządzenia Rady Ministrów z 21.12.1927 r. o oznaczeniu pochodzenia niektórych towarów krajowych w wewnętrznym handlu detalicznym⁵⁷;
- z 14.03.1928 r. o wyprzedażach dokonywanych w obrocie handlowym⁵⁸;
- z 23.09.1929 r. o oznaczaniu miary nici w obrocie handlowym⁵⁹;
- z 17.06.1933 r. o oznaczaniu miary przędzy wełnianej, półwełnianej i bawełnianej, przeznaczonej do detalicznej sprzedaży⁶⁰;
- z 26.08.1936 r. o oznaczaniu pochodzenia niektórych kategorii towarów w wewnętrznym handlu detalicznym⁶¹, zmienione rozporządzeniem z 20.06.1939 r. o zmianie rozporządzenia Rady Ministrów o oznaczaniu pochodzenia niektórych kategorii towarów w wewnętrznym handlu detalicznym⁶²;
- z 15.05.1937 r. o oznaczaniu w handlu detalicznym miary i pochodzenia skór miękkich⁶³;

⁵⁶ Dz.U. z 1928 r. Nr 7, poz. 43.

⁵⁷ Dz.U. Nr 50, poz. 409.

⁵⁸ Dz.U. Nr 41, poz. 395.

⁵⁹ Dz.U. Nr 73, poz. 551.

⁶⁰ Dz.U. Nr 55, poz. 413.

⁶¹ Dz.U. Nr 68, poz. 493.

⁶² Dz.U. Nr 57, poz. 374.

⁶³ Dz.U. Nr 39, poz. 304.

- z 13.07.1938 r. o sprzedaży w wewnętrznym handlu detalicznym jaj kurzych na wagę i uwidocznianiu ich jakości⁶⁴.

Natomiast art. 8 ust. 1 u.z.n.k. z 1926 r. upoważniał Radę Ministrów do zakazania „zawierania pewnych umów, przez które przedsiębiorca w sposób, niezgodny z zasadami uczciwej konkurencji, stara się ułatwić sobie warunki zbytu”. Ustęp 2 precyzował, że: „W szczególności ulec może zakazowi umowa, przez którą ktoś za cenę bezwarunkowo należną zobowiązuje się do dostarczenia towaru lub spełnienia świadczeń pod warunkiem, że strona druga pozyska dla niego do pewnego czasu pod temi samemi⁶⁵ warunkami pewną liczbę odbiorców (umowa lawinowa)”. Zgodnie z art. 8 ust. 3 u.z.n.k. z 1926 r.: „Winny skłonienia do zawarcia umów zakazanych ulega karze grzywny do 2000 złotych lub aresztu do dni 10, albo obu karom łącznie, a umowy wbrew takim zakazom zawarte, mogą być unieważnione na żądanie pokrzywdzonego”. Rada Ministrów skorzystała z tego upoważnienia, wydając w dniu 27.10.1927 r. rozporządzenie o zakazie zawierania umów lawinowych⁶⁶. W § 1 tego rozporządzenia zakazano umów lawinowych, zdefiniowanych tak samo, jak w art. 8 ust. 2 ustawy, a w § 2 wskazano, że winny skłonienia (czyli podżegania) do zawarcia takiej umowy podlega karze przewidzianej w art. 8 ust. 3 ustawy.

Ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji z 1926 r. zawierała także inne przepisy istotne dla odpowiedzialności karnej. W art. 11 ust. 2 przesądzono o karalności usiłowania przestępstw wskazanych w tej ustawie. Przepis ten był konieczny, jeśli ustawodawca chciał wprowadzić karalność tej formy stadialnej, gdyż w 1926 r. nie było jeszcze polskiego kodeksu karnego i obowiązywały kodeksy państw zaborczych, które różnie regulowały tę kwestię. Ustawa nie precyzowała, jaka kara groziła za usiłowanie, zatem decydowała o tym treść właściwego w sprawie kodeksu karnego (niemieckiego, rosyjskiego lub austriackiego)⁶⁷.

⁶⁴ Dz.U. Nr 53, poz. 415.

⁶⁵ Pisownia oryginalna.

⁶⁶ Dz.U. Nr 101, poz. 880.

⁶⁷ A. Kraus, F. Zoll, *Polska...*, s. 317.

Artykuł 15 u.z.n.k. z 1926 r. dotyczył kwestii obowiązywania innych ustaw. Ustęp 1 tego artykułu przewidywał, że dotychczasowe przepisy zwalczające nieuczciwą konkurencję zachowują swoją moc, jeśli dotyczą czynów nieuregulowanych w tej ustawie. Natomiast jeśli według ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji dane zachowanie podlegało tylko odpowiedzialności cywilnej, a dotychczasowe przepisy przewidywały za nie karę, to dotychczasowe przepisy karne zachowały swoją moc i mogły być stosowane obok przepisów cywilnoprawnych ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (art. 15 ust. 2). Jednocześnie jednak art. 19 u.z.n.k. z 1926 r. uchylił w całości niemiecką ustawę o nieuczciwej konkurencji z 1909 r. Zatem na ziemiach dawnego zaboru niemieckiego nie obowiązywały inne, poza ustawą o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji z 1926 r., przepisy karne zwalczające nieuczciwą konkurencję.

Ustawa była stosowana do wybuchu II wojny światowej, czyli przez 13 lat. Po zakończeniu wojny wprowadzono w Polsce gospodarkę planową opartą na jednostkach gospodarki uspołecznionej. Doprowadziło to do tego, że konkurencja na rynku krajowym właściwie zanikła. Ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji z 1926 r. nie była zatem stosowana.

Problematyczne jest to, do kiedy ustawa ta obowiązywała. Wątpliwości te wynikają z brzmienia art. V ustawy z 19.04.1969 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks karny⁶⁸. Artykuł V § 1 ustawy – Przepisy wprowadzające uchylił „wydane przed dniem 5 września 1939 r. ustawy szczególne oraz inne akty prawne z mocą ustawy, zawierające przepisy przewidujące odpowiedzialność karną za przestępstwa”. Wyjątki wskazane były w § 2, który jednak nie wymieniał ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji z 1926 r. W związku z tym powstał problem, czy art. V Przepisów wprowadzających Kodeks karny uchylił całą ustawę z 1926 r., czy tylko jej część karną. W uchwale z 23.01.1991 r.⁶⁹, dokonując powszechnie obowiązującej wykładni art. V, Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że przepis ten nie uchylił całej ustawy, lecz tylko jej część zawierającą przepisy przewidujące odpowiedzialność za przestępstwa. W uzasadnieniu uchwały TK orzekł, że wykładni tego przepisu należy dokonywać w kontekście

⁶⁸ Dz.U. Nr 13, poz. 95.

⁶⁹ W 4/90, OTK 1991/1, poz. 17.

całej ustawy. Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego art. V Przepisów wprowadzających Kodeks karny jest uszczegółowieniem generalnego przepisu art. II § 1, który stanowił, że straciły moc wszystkie przepisy dotyczące przedmiotów uregulowanych w nowym Kodeksie karnym, czyli dotyczył tylko przepisów karnych. Tym samym, w ocenie TK, także art. V powinien być rozumiany jako uchylający jedynie przepisy karne. Trybunał Konstytucyjny uznał także, że za przyjętą przez niego wykładnią przemawiają względy celowościowe – zastosowanie ogólnej klauzuli derogującej przepisy cywilne lub administracyjne doprowadziłoby do dezorganizacji sfery życia społecznego dotychczas przepisami tymi uregulowanej.

Zdaniem M. Kępińskiego uchwała Trybunału Konstytucyjnego z 23.01.1991 r. nie była pozbawiona wad⁷⁰. Przepisy karne zawierały bowiem opis zakazanego zachowania, który nie został powielony w innych (*stricte* cywilnych) przepisach tej ustawy. Zatem miały one znaczenie także dla konstruowania deliktów cywilnoprawnych, na co wyraźnie wskazywał art. 11 ust. 1, który stanowił, że roszczenia cywilnoprawne wynikające z art. 6–10 mogą być dochodzone na drodze cywilnej bez wytoczenia sprawy karnej. W ocenie tego Autora Trybunał Konstytucyjny mógł uznać, że wskazane przepisy nie statuuja już przestępstw, ale zachowały swoją moc jako delikty cywilnoprawne⁷¹. Stanowisko M. Kępińskiego trudno jednak podzielić. Artykuły V i II Przepisów wprowadzających Kodeks karny wyraźnie wskazywały na utratę mocy przez przepisy karne. Trudno też sobie wyobrazić uznanie przepisu za uchylony w zakresie, w jakim statuuje przestępstwo, a jednocześnie za obowiązujący w zakresie, w jakim stanowi delikt cywilnoprawny. Roszczenia wynikające z czynów wskazanych jako przestępstwa w ustawie z 1926 r. po uchyleniu tych przepisów mogły być dochodzone na drodze cywilnoprawnej na podstawie art. 3 tej ustawy, czyli tzw. dużej klauzuli generalnej. Artykuł 3 wśród przykładów zakazanych zachowań wymieniał między innymi wyjawianie tajemnic przedsiębiorstwa.

⁷⁰ M. Kępiński, *Problemy ogólne nowej ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji*, RPEiS 1994/2, s. 1–2.

⁷¹ M. Kępiński, *Problemy...*, s. 1.